

SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU
UNIVERSITY OF DUBROVNIK

PRELIMINARNA ANALIZA OPRAVDANOSTI LOGISTIČKO-DISTRIBUCIJSKOG CENTRA ZA VOĆE I POVRĆE OPUZEN

Naručitelj: Regionalna razvojna agencija Dubrovačko-neretvanske županije DUNEA

Izrađivač: Sveučilište u Dubrovniku

Dubrovnik, srpanj 2022

SADRŽAJ

1. POPIS KRATICA	3
2. UVOD	4
3. POLAZNE PRETPOSTAVKE	7
4. SOCIO-EKONOMSKI KONTEKST I POLJOPRIVREDNI TRENDOVI	11
4.1. Socio ekonomski kontekst	11
4.2. Poljoprivreda u dolini Neretve	13
5. PROCJENA POTREBA	20
5.1. Tržišna orijentacija i samodostatnost proizvodnje	20
5.2. Analiza logističko-distribucijskih kapaciteta u dolini Neretve	22
5.3. Procjena budućih potreba i uloga logističko-distribucijskog centra	25
6. ANALIZA POSLOVNOG MODELA I VARIJANTE RJEŠENJA	28
6.1. Ustrojstvo i funkcionalnosti	28
6.2. Varijante rješenja	29
6.3. Rangiranje rješenja	31
6.4. Analiza strukture prihoda i troškova	31
6.5. Analiza interesa za korištenje	33
7. FINANCIJSKA ANALIZA	35
7.1. Visina investicije u izgradnju i opremanje	35
7.2. Operativni troškovi i prihodi projekta	36
7.4. Financijski jaz	43
7.5. Procjena cijene korištenja uz maksimalni iznos sufinanciranja	45
7.6. Analiza financijske održivosti	46
8. ANALIZA RIZIKA	47
9. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I OCJENA OPRAVDANOSTI	49
10. POPIS TABLICA I SLIKA	55

1. POPIS KRATICA

APRRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
ARKOD	Nacionalni sustav identifikacije zemljišnih parcela
DNŽ	Dubrovačko – neretvanska županija
DZS	Državni zavod za statistiku
EU	Europska Unija
EUR	Euro
FNPV	Financijska neto sadašnja vrijednost
FRR	Financijska stopa povrata
HA/Ha	Hektar
HAPIH	Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu
HERA	Hrvatska energetska regulatorna agencija
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
JLS	Jedinica lokalne samouprave
JRS	Jedinica regionalne samouprave
LDC	Logističko – distribucijski centar
MFIN	Ministarstvo financija
NPOO	Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026.
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PDV	Porez na dodanu vrijednost
RH	Republika Hrvatska
t/ha	Tona po hektaru

2. UVOD

Studija naziva *Preliminarna analiza opravdanosti Logističko-distribucijskog centra za voće i povrće Opuzen* izrađena je u sklopu nastojanja za unaprjeđenje konkurentnosti primarne poljoprivredne proizvodnje u dolini Neretve. Nedostatak odgovarajuće infrastrukture koja bi ojačala pregovaračku moć, omogućila iskorištavanje ekonomija obujma te unaprijedila tehnološku učinkovitost, položaj u lancu vrijednosti i sveukupnu konkurentnost lokalne proizvodnje predstavlja jedno od ključnih ograničenja razvoju poljoprivredne proizvodnje na području jedinica lokalne samouprave Ploče, Opuzen, Metković, Slivno, Kula Norinska i Zažablje koje se uobičajeno nazivaju dolinom Neretve. U tom kontekstu razmatra se opravdanost ulaganja u izgradnju i opremanje logističko-distribucijskog centra za voće i povrće na području grada Opuzena.

Neposredan motiv za izradu studije je Poziv na dostavu projektnih prijedloga za dodjelu bespovratnih sredstava za izgradnju i opremanje logističko-distributivnih centara za voće i povrće – LDC odnosno mjera C.1.5.R1-II u sklopu Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021. – 2026. (u nastavku Poziv) raspisan u travnju 2022. od strane Ministarstva poljoprivrede Vlade Republike Hrvatske. Ovim Pozivom otvara se mogućnost izgradnje potporne infrastrukture proizvođačima u različitim stadijima lanca vrijednosti od proizvodnje, preko skladištenja, prerade, logističkih i marketinških procesa do odnosa s klijentima.

Promišljanja o svrhovitosti izgradnje logističko-distribucijskog centra na području doline Neretve sežu desetljećima unatrag. Plan razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. godine izgradnju takvog vida infrastrukture uvrstio je među svoje strateške ciljeve s početkom provedbe u 2022. godini i završetkom u 2026. godini uz procijenjenu vrijednost investicije od 100.000.000,00 kn. Uz kombinaciju financiranja sredstvima Europske Unije, državnog proračuna te javno-privatnog partnerstva Dubrovačko-neretvanska županija ovim strateškim projektom namjerava optimizirati opskrbno-prodajnu logistiku voćara i povrćara s obiteljskih gospodarstava, smanjiti troškove poslovanja, standardizirati tehnološki proces te unaprijediti kvalitetu čuvanja prepoznatljive oznake voća i povrća u dolini Neretve.

U izradi studije naglasak je stavljen na analizu postojećih i procjenu budućih tržišnih trendova. S obzirom da je projekt još uvijek u idejnom stadiju pa ne postoji glavni i tehnički projekt nisu detaljno razmatrane pojedine funkcionalnosti budućeg logističko-distribucijskog centra. Studija odgovara na pitanje može li, uzimajući u obzir tržišne trendove i postojeću logističko-distribucijsku infrastrukturu, potencijalni LDC odgovoriti na potrebe i ključne izazove poljoprivrednih proizvođača u dolini Neretve. Studijom se daje uvid i u izvedivost projekta sa stajališta kriterija Poziva koji je neposredni povod njene izrade. Konačno, financijskom analizom sagledava se profitabilnost te cijene korištenja LDC za krajnje korisnike.

Naručitelj, u slučaju pozitivne ocjene ulaganja u LDC na području grada Opuzena, namjerava rezultate studije uključiti u Studiju izvodljivosti odnosno zahtijevanu dokumentaciju za prijavu cjelokupnog projektnog prijedloga na predmetni NPOO Poziv za dodjelu bespovratnih sredstava. Iz tog razloga, studija se dijelom oslanja na uobičajenu praksu i smjernice za analizu izvodljivosti, troškova i koristi investicijskih projekata financiranih iz fondova Europske Unije. Preliminarnom analizom nisu obuhvaćena tehnička rješenja, pitanja okolišne održivosti, posebnosti provedbe projekta i sl. kriteriji koji se uobičajeno sagledavaju u studijama izvodljivosti. U slučaju pozitivne odluke o prijavi projekta na predmetni Poziv potrebno je izraditi sveobuhvatnu studiju koja će sadržavati procjenu svih nužnih aspekata izvodljivosti projekta.

Analizom je utvrđeno kako se na području doline Neretve već duži niz godina događa pad proizvodnih količina i prinosa u poljoprivrednoj proizvodnji. Kao ključne probleme s kojim se suočavaju lokalni poljoprivrednici u dolini Neretve studija je identificirala usitnjenost posjeda i nisku sklonost udruživanju. Uslijed ovih ograničenja dolazi do ograničene mogućnosti investiranja, niske pregovaračke moći u odnosima s otkupnim centrima, visokog stupnja oslanjanja na konvencionalne kanale tržišnog plasmana, niske razine obrazovanosti djelatnika u poljoprivredi te niske pozicije u lancima vrijednosti. Svi navedeni problemi predstavljaju izazove koje je moguće dijelom ili u cijelosti otkloniti javnom

potporom u vidu logističko-distribucijske infrastrukture. Međutim, spoznaje stečene tijekom izrade studije ukazuju kako aktualni Poziv samo djelomično odgovara na izazove lokalnih proizvođača što dovodi u pitanje opravdanost predloženog modaliteta izgradnje i opremanja LDC kao i njegovu naknadnu financijsku održivost.

Studija je strukturirana na način da se u sljedećoj cjelini daje pregled polaznih pretpostavki. Četvrta cjelina bavi se analizom tržišnih trendova dok je procjena potreba provedena u petoj cjelini. Šesta cjelina razmatra poslovni model logističko-distribucijskog centra u kontekstu kriterija Poziva. Financijska analiza provedena je u sedmoj cjelini. Osma cjelina analizira potencijalne rizike realizacije projekta. Konačno, deveta cjelina studije daje zaključna razmatranja i ocjenu opravdanosti projekta logističko-distributivnog centra Opuzen sa stajališta tržišnih trendova, postojećih logističko-distributivnih kapaciteta, potreba proizvođača te kriterija Poziva.

3. POLAZNE PRETPOSTAVKE

Studija je nastala tijekom srpnja 2022., u trenutku kada je NPOO Poziv koji je neposredni motiv njene izrade već bio objavljen. U trenutku izrade studije ne postoji jasno iskazan interes za korištenje potencijalnih korisnika kao ni suglasje svih dionika oko funkcionalnosti potencijalnog LDC. Nisu izrađeni idejni, glavni i tehnički projekt kao ni troškovnik iz kojih bi bilo moguće precizno sagledati troškovnu i prihodovnu stranu projekta. Zbog svih navedenih razloga izrađivač i naručitelj izrade studije, Regionalna razvojna agencija Dubrovačko-neretvanske županije DUNEA dogovorili su određene polazne pretpostavke koje će se koristiti u izradi Studije i to:

- Predmet analize studije je opravdanost i izvedivost ulaganja u izgradnju logističko-distributivnog centra za voće i povrće u dolini Neretve, na području grada Opuzena.
- Pozivom su definirane mogućnosti dodjele bespovratnih sredstava prema dva modela i to: model „a)“ Poziva – LDC kao lokalna infrastruktura i model „b)“ Poziva – LDC projekt proizvođačke organizacije i partnera. Model „b)“ je u inicijalnim konzultacijama i polaznim pretpostavkama ocijenjen kao vjerojatno neizvediv i u nastavku se razmatra mogućnost realizacije projekta kroz model „a)“.
- Potencijalni prijavitelj je jedinica regionalne samouprave odnosno Dubrovačko-neretvanska županija.
- Prostorni obuhvat studije odnosi se na sedam jedinica lokalne samouprave Dubrovačko-neretvanske županije koje se ubrajaju u dolinu rijeke Neretve i to gradovi Ploče, Opuzen i Metković te općine Kula Norinska, Slivno, Pojezerje i Zažablje.
- Izrađivač je za potrebe studije sagledao i potencijal koji za LDC predstavljaju proizvođači iz susjednih područja prije svega Vrgorca i poluotoka Pelješca.

- Najviši mogući udio bespovratnih sredstava iz NPOO-a po projektu iznosi do 70% od ukupnog iznosa prihvatljivih troškova pojedinog odobrenog projekta.
- Najviši mogući iznos bespovratnih sredstava za pojedini odobreni projekt iznosi 10.000.000,00 EUR pri čemu ukupni troškovi projekta ne smiju prelaziti 20.000.000,00 EUR.
- U financijskim analizama u studiji uzeta je pretpostavka o tečaju EUR/kn od 7,5 kn za 1 EUR.
- Izvor sredstava za financiranje razlike između iznosa ukupnih prihvatljivih troškova projekta te iznosa bespovratnih sredstava dodijeljenih za financiranje prihvatljivih troškova u trenutku izrade studije nije poznat te će se urediti u budućim dogovorima između prijavitelja i potencijalnih korisnika
- Modaliteti financiranja sredstava za financiranje prethodno spomenute razlike (vlastita sredstva, dugoročni zajam i dr.) nisu razmatrani u sklopu ove studije i troškovi povezani s njima nisu uzeti u obzir.
- Kao kapacitet skladištenja uzet je minimum od 3.000 tona dugotrajnog i/ili kratkotrajnog sustava skladištenja i čuvanja voća i povrća sukladno kriterijima Poziva.
- 70% planiranog kapaciteta LDC-a mora biti osigurano površinama i proizvodnjom voća i povrća od strane proizvođača s područja za čije se potrebe gradi LDC. Izrađivač studije kao mjerodavnu informaciju o iskazu interesa u studiji koristi podatke dostavljene od strane naručitelja i JLS na području doline Neretve.
- Vrijednost komponente primarne prerade voća i/ili povrća ne smije prelaziti više od 2,5 % od vrijednosti izgradnje i opremanja objekta i odnosi se isključivo na smanjenje gubitaka, iskorištavanje proizvoda nestandardizirane kvalitete te smanjenje otpada od hrane.
- U izradi studije nije provedena individualna procjena troškova prihvatljivih aktivnosti nego je uzeta ukupna procjena troškova izgradnje, opremanja, nadzora i revizije projekta.

- U analizi stanja na tržištu korišteni su podaci dostavljeni od strane Naručitelja, a pripremljeni od strane Centra za poduzetništvo Dubrovačko-neretvanske županije, sekundarni podaci preuzeti iz javno dostupnih izvora u Republici Hrvatskoj, informacije prikupljene u razgovorima sa dionicima na području doline Neretve i informacije i podaci prikupljeni analizom medijskih napisa i prethodnih analiza.
- PDV je prihvatljiv trošak investicije s obzirom da je prijavitelj jedinica regionalne samouprave koja nije u sustavu PDV.
- U Studiji nisu razmatrani troškovi upravljanja projektom, koji uključuju aktivnosti pripreme i provedbe nabave te aktivnosti financijskog upravljanja projektom iako ovi troškovi predstavljaju prihvatljive troškove kao i troškovi komunalnih doprinosa i priključaka. Troškovi promidžbe i vidljivosti nisu sastavni dio ukupnog iznosa prihvatljivih troškova projekta.
- Struktura prihoda LDC temelji se na kriterijima Poziva, a u procjeni operativnih prihoda i rashoda korišteni su podaci dobiveni uvidom u studije izvodljivosti recentnih projekata sličnih kapaciteta i srodne namjene u Republici Hrvatskoj, razgovori sa projektantima, predstavnicima građevinskog sektora te upraviteljima objekata slične namjene i kapaciteta.
- U projekcijama planiranih prihoda i rashoda nije uključen PDV budući se pretpostavlja da će u operativnom razdoblju LDC-om upravljati trgovačko društvo koje će biti u sustavu PDV.
- U obračunu operativne dobiti nisu uključeni troškovi amortizacije tijekom i ostatka vrijednosti nakon referentnog razdoblja sukladno kriterijima Poziva.
- U financijskoj analizi korištena je diskontna stopa od 4%.
- U izradi Studije pretpostavlja se da razdoblje investicije traje 24 mjeseca dok je referentno razdoblje projekta petnaest (15) godina. O ovim rokovima izrađivač je konzultirao i niz dionika iz građevinskog sektora koji su u suglasju da su predviđeni rokovi realni i dostižni. U razdoblje

investiranja uračunat je i rok za provedbu javne nabave za usluge izgradnje, opremanja i nadzora projekta.

- U sklopu LDC predviđene su aktivnosti proizvodnje, otkupa, skladištenja, prerade, logistike i marketinga u opsegu propisanom uvjetima Poziva. Nepostojanje idejnog, glavnog i tehničkog projekta kao i suglasja oko zastupljenosti pojedinih funkcionalnosti unutar LDC razlog je zbog kojeg nisu detaljno analizirane pojedine aktivnosti odnosno usluge LDC.

4. SOCIO-EKONOMSKI KONTEKST I POLJOPRIVREDNI TRENDVI

KLJUČNI NALAZI OVE CJELINE:

- Dolinu Neretve obilježavaju trendovi depopulacije, nezaposlenosti i razvojnih nejednakosti te pada interesa za bavljenje poljoprivredom.
- U strukturi poljoprivredne proizvodnje dominira mandarina, a pet kultura zauzima 80% zemljišta
- Nepostojanje preciznih podataka o proizvodnji otežava realno sagledavanje trendova
- Usitnjenost posjeda, neuređeni zemljišno-knjižni odnosi obradivih zemljišta, nedostatak kapaciteta za preradu, negativna međunarodna gospodarska kretanja te niske otkupne cijene među najznačajnijim su preprekama konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje u dolini Neretve.

4.1. *Socio ekonomski kontekst*

Prema posljednjim dostupnim podacima Indeksa razvijenosti jedinica regionalne i lokalne samouprave Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske Unije iz 2018. godine Dubrovačko-neretvanska županija nalazi se na visokom trećem mjestu prema vrijednosti navedenog Indeksa. Unutar županije prisutne su razvojne razlike koje posebice dolaze do izražaja na području doline Neretve, dijelu županije u kojem je planiran potencijalni logističko-distribucijski centar. Najrazvijenija jedinica lokalne samouprave u ovom dijelu županije je Grad Ploče koji se nalazi u šestoj kategoriji indeksa razvijenosti. Slijede je gradovi Metković i Opuzen u petoj kategoriji. Preostale četiri općine ubrajaju se u potpomognuta područja pri čemu su općine Kula Norinska i Slivno u trećoj, općina Pojezerje u drugoj, a općina Zažablje u prvoj odnosno najslabijoj kategoriji razvijenosti.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS) gotovo polovica bruto dodane vrijednosti na području doline Neretve dolazi iz sektora prijevoza, trgovine i smještaja odnosno uslužnih djelatnosti. Primarne djelatnosti (šumarstvo, poljoprivreda i ribarstvo) sudjeluju u bruto dodanoj vrijednosti sa 2%, a prerađivačke aktivnosti sa 1.5%. Visoka ovisnost o turizmu čini cijelu Dubrovačko-neretvansku županiju ranjivom na eksterne poremećaje što se osobito pokazalo

tijekom pandemije Covid-19. Područje doline Neretve donekle je iznimka od ovog trenda s obzirom da je koncentracija turizma relativno niska.

Tablica 1: Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti na lokalnoj razini 2018.

Jedinica lokalne/regionalne samouprave (JLS)	Razvojna skupina JLS	Indeks razvijenosti JLS	Prosječni dohodak po stanovniku
Dubrovačko-neretvanska županija	4/4	108,580	30.904,76
Ploče	6/8	102,912	33.082,60
Metković	5/8	100,996	21.136,99
Opuzen	5/8	100,299	20.878,44
Kula Norinska	3/8	96,333	21.317,28
Slivno	3/8	96,258	14.785,86
Pojezerje	2/8	93,728	16.343,16
Zažablje	1/8	91,545	20.122,59

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske Unije

Jedno od obilježja doline Neretve tijekom proteklih pet godina je i depopulacija. Podaci u Tablici 2. ukazuju kako je na ovom području u razdoblju 2016. – 2020. zabilježeno smanjenje broja stanovnika. Negativni trendovi prisutni su i kad se pogleda odnos živorođenih i umrlih te odnos doseljenih i odseljenih. Takvi trendovi značajno odudaraju od ostatka Dubrovačko-neretvanske županije (DNŽ).

Tablica 2: Procjena i prirodno kretanje stanovništva u dolini Neretve i Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2016.-2020.

Pokazatelj	Područje	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Procjena stanovništva	Dolina Neretve	33.962	33.351	33.161	33.204	33.190
	DNŽ	121.671	121.325	121.425	122.449	122.664.
Živorodeni-umrli	Dolina Neretve	-1.019	-1.059	-999	-989	-1.050
	DNŽ	-88	-171	-129	-92	-148
Dospeljeni-odseljeni	Dolina Neretve	-613	-348	-210	52	-8
	DNŽ	-498	-175	229	1.116	363

Izvor: DZS

Iako na području doline Neretve živi trećina stanovništva Dubrovačko-Neretvanske županije, ono u broju nezaposlenih u županiji sudjeluje sa udjelom od gotovo 50%. Plan razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. navodi kako područje doline Neretve bilježi najveću razinu nezaposlenosti na lokalnoj razini u županiji što ukazuje na prisutnost strukturnih gospodarskih problema.

Tablica 3. Stope nezaposlenosti u Dubrovačko-neretvanskoj županiji i dolini Neretve 2016.-2020.

Područje	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Kula Norinska	31,4%	21,8%	25,3%	22,8%	21,2%
Metković	26,6%	22,4%	21,5%	19,3%	21,0%
Opuzen	28,1%	22,9%	20,7%	15,6%	17,1%
Ploče	21,1%	17,4%	15,6%	13,6%	14,2%
Pojezerje	34,4%	23,5%	27,9%	28,2%	21,3%
Slivno	30,8%	25,2%	25,0%	17,6%	18,5%
Zažablje	35,7%	18,1%	28,6%	29,3%	24,8%
Prosjeak dolina Neretve	29,7%	21,6%	23,5%	20,9%	19,7%
DNŽ	15,8%	12,9%	12,3%	10,7%	13,0%

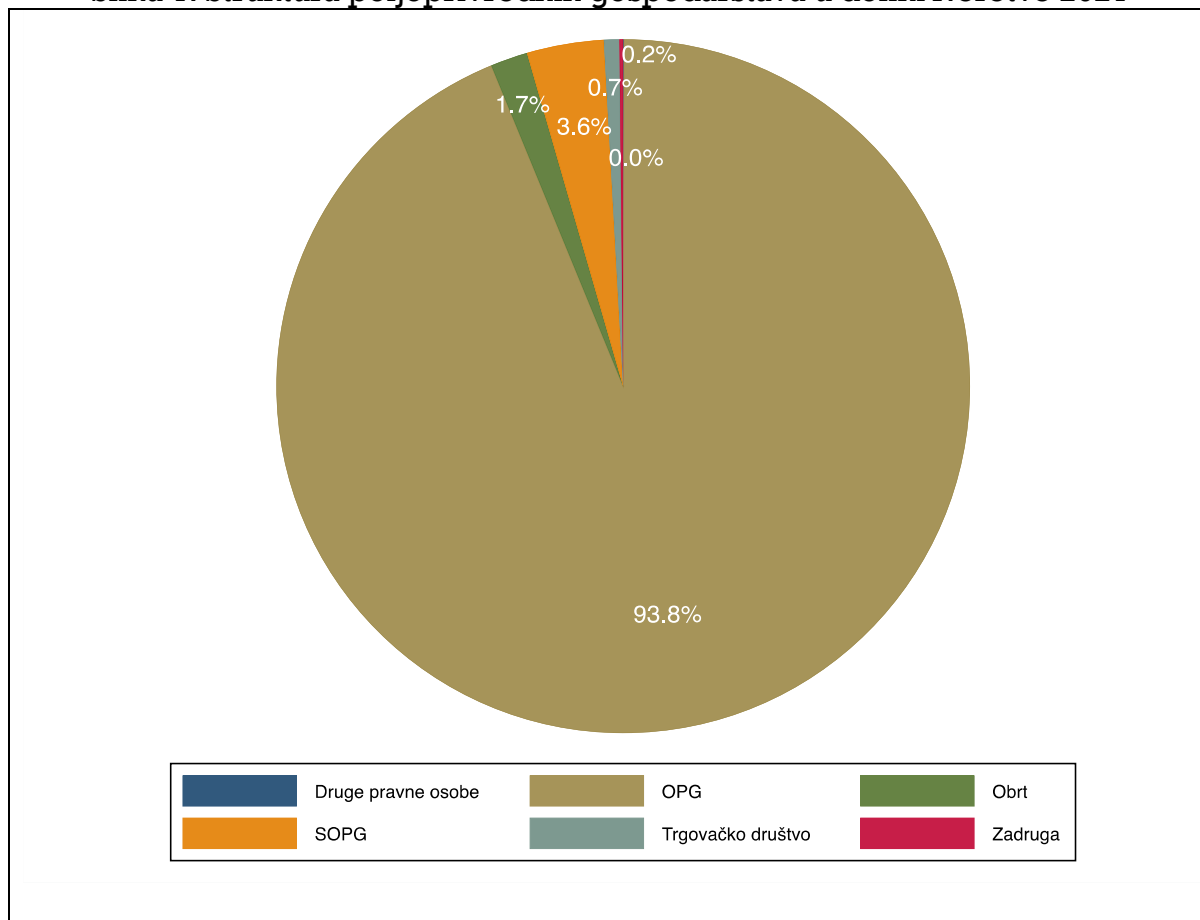
Izvor: HZZ

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (Tablica 3) stopa nezaposlenosti u Dubrovačko-neretvanskoj županiji tijekom razdoblja 2016. – 2020. kretala se između 15,8% i 13%. U isto vrijeme nezaposlenost u dolini Neretve kretala se od visokih 29,7% u 2016. do 19,7% u 2020. Na razini DNŽ i u području doline Neretve uočljiv je opadajući trend nezaposlenosti s izuzetkom pandemijske 2020. godine. Međutim, stope nezaposlenosti na području doline Neretve u svim godinama gotovo dvostruku premašuju one na razini županije.

4.2. Poljoprivreda u dolini Neretve

U sektoru poljoprivrede u dolini Neretve prevladavaju djelatnosti voćarstva, vinogradarstva, vinarstva, maslinarstva te marikulture i ribarstva. Prema podacima iz Plana razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. županija se nalazi na prvom mjestu u Republici Hrvatskoj prema udjelu stabala citrusa (uglavnom mandarina). Konkurentnost poljoprivrednog sektora otežava niz problema među kojim se ističu oni povezani sa navodnjavanjem i zemljišno-knjižnim stanjem poljoprivrednih površina.

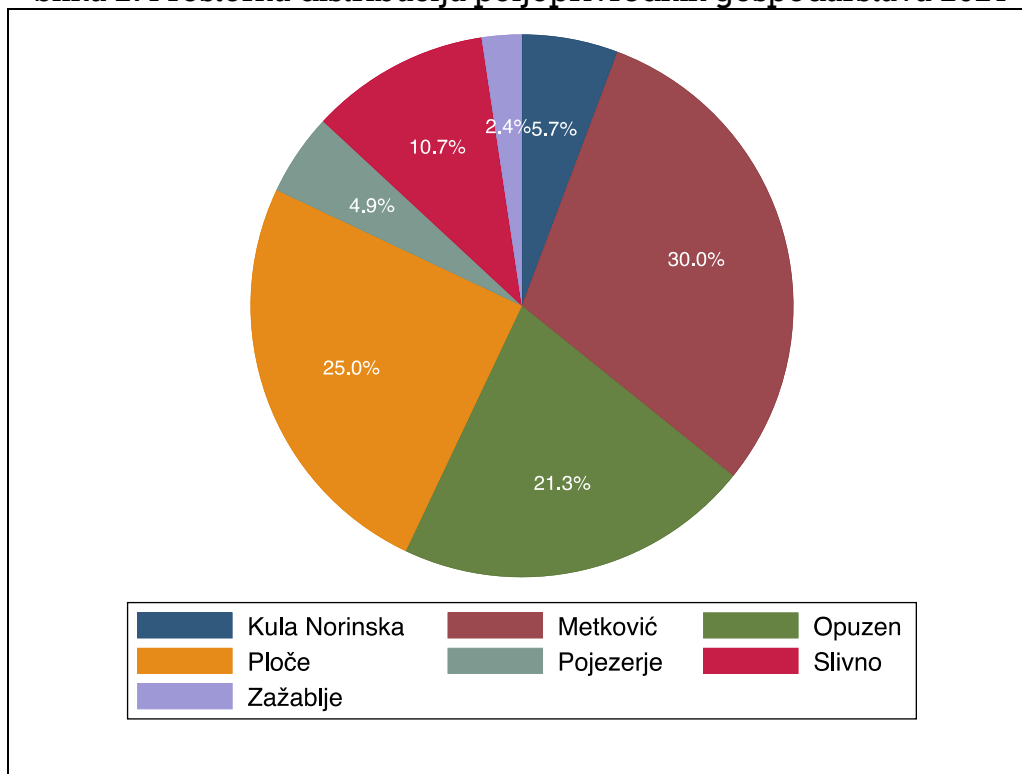
Slika 1: Struktura poljoprivrednih gospodarstava u dolini Neretve 2021

Izvor: APPRRR

Prema podacima Upisnika poljoprivrednika APPRRR-a (Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju) na području doline Neretve u 2021. godini djelovalo je ukupno 5.180 poljoprivrednih gospodarstava (Slika 1). U strukturi poljoprivrednih gospodarstava prevladavaju obiteljska gospodarstva (3.776) i samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva (107) uz 7 zadruga i 22 trgovačka društva. Većina od 76% svih poljoprivrednih gospodarstava nalazi se na područjima gradova Metković, Opuzen i Ploče.

Slika 2: Prostorna distribucija poljoprivrednih gospodarstava 2021

Izvor: APPRRR

Promatrano s aspekta pojedinih kultura sadržanih u Agronet registru APPRRR-a, na analiziranom području u 2021. godini dvije petine poljoprivrednih površina od 3.818,61 ha otpada na mandarine dok preko 80% svih površina u pomenutom registru otpada na pet kultura (mandarine, plemenita vinova loza, maslina, lubenica i smokva). Mandarina prednjači i u broju poljoprivrednih gospodarstava, a slijede je masline, plemenita vinova loza, miješane povrtno-kulturne kulture, smokva i miješani nasadi voćnih vrsta (Tablica 4). Većina poljoprivrednih gospodarstava koja se bave najčešćim kulturama nalazi se na administrativnom području gradova Metkovića, Ploča i Opuzena odnosno u neposrednoj blizini planiranog LDC.

Tablica 4: Najčešća namjena zemljišta prema površini zemljišta i broju poljoprivrednih gospodarstava u dolini Neretve 2021.

Kultura	Površina (ha)	Kultura	Broj pg
Mandarina	1.560,59	Mandarina	1.240
Krški pašnjak	550,71	Maslina	652
Plemenita vinova loza	464,61	Plemenita vinova loza	475
Maslina	230,84	Miješane povrtne kulture	332
Lubenica	188	Smokva	301
Smokva	101,46	Miješani nasadi voća	175
Ugar	66,39	Ugar	174
Kupus	50,38	Limun	166
Miješane povrtne kulture	50,21	Lubenica	150
Livade	46,31	Šipak	139
Šipak	43,54	Šljiva	108
Jabuka	37,90	Krumpir	105
Jagoda	35,29	Kupus	88
Dinja	29,38	Jabuka	79
Djetelina	26,83	Djetelina	66
Miješani nasadi voća	26,31	Naranča	65
Breskva	24,50	Dinja	58
Limun	23,72	Tikva, tikvice	58
Krumpir	22,56	Kukuruz	57
Šljiva	21,92	Jagoda	53
Tikva, tikvice	17,95	Breskva	51
Ukupno (%)	3.619,40 (94,8%)	Ukupno (%)	4.592 (88,6%)
Ukupno top 5 (%)	2.994,75 (78,4%)	Ukupno top 5 (%)	3.000 (57,9%)

Izvor: APPRRR

Napomena: Odnosi se na područja JLS Metković, Ploče, Opuzen, Kula Norinska, Pojezerje, Zažablje i Slivno

Među temeljnim slabostima hrvatske poljoprivrede redovito se ističe usitnjenost parcela. Ovo obilježje poljoprivredne proizvodnje stavlja proizvođače u nepovoljan položaj u odnosu na kupce, ograničava njihovu mogućnost investiranja te negativno djeluje na konkurentnost. Dolina Neretve nije iznimka od ostatka Republike Hrvatske prema ovom problemu. Većina zemljišta pod nasadima ima obilježja usitnjenih parcela. Prema podacima iz ARKOD registra više od 3.500 poljoprivrednih gospodarstava obrađuju parcele manje od 3 hektara, a zajedno sa subjektima koji obrađuju parcele veličine 3-20 hektara tvore 99.7% svih površina

evidentiranih u istoimenoj bazi (Tablica 5). U prošlosti je pokrenuto niz inicijativa za udruživanje lokalnih proizvođača u svrhu unaprjeđenja konkurentnosti koje nisu urodile plodom.

Tablica 5: Broj i površina poljoprivrednih gospodarstava prema veličini obrađivanog zemljišta

	do 3 ha	3-20 ha	20-100 ha	100-1500	1500 i više
Broj poljoprivrednih gospodarstava	3523	145	8	2	0
Površina (ha)	2885,59	809,88	334,76	468,96	0

Izvor: APPRRR ARKOD

Potpuni podaci o prinosima i godišnjoj proizvodnji pojedinih kultura za područje doline Neretve nisu javno dostupni što otežava procjenu proizvedenih količina, učinkovitosti i godišnjih potreba za skladišnim kapacitetima. Kako bi se prevazišao ovaj problem, izrađivač je, u dogovoru sa naručiteljem, konzultirao niz izvora. Iz prikupljenih podataka izrađena je procjena poljoprivredne proizvodnje u dolini Neretve. Podaci o površinama pod pojedinim kulturama preuzeti su iz baze Agronet. Ministarstvo financija na godišnjoj bazi objavljuje podatke o prosječnim prinosima po kulturama i regijama Hrvatske na NUTS2 razini pa tako i za regiju Jadranska Hrvatska. Ukoliko se iz analize isključi zemljište koje se ubraja u krške pašnjake, livade, trave i ugar, kombinacijom svih navedenih izvora moguće je procijeniti stanje proizvodnje za kulture koje zauzimaju 2.888,25 ha od 3.151,96 ha preostalog zemljišta u bazi Agronet odnosno 91,6% svih površina pod poljoprivrednim kulturama.

Podaci u Tablici 6 sugeriraju kako se preko 85% proizvodnje u dolini Neretve (temeljeno na procjenama prinosa za regiju Jadranska Hrvatska) odnosi na četiri kulture i to mandarina, lubenica, vinova loza i kupus. Navedeni podaci usporedivi su s procjenama dosadašnjih analiza. Tako, primjerice, studija „Analiza i smjernice proizvodnje mandarina u dolini Neretve“ iz 2019. navodi za istu godinu ukupni urod mandarina od približno 30.000 tona što odgovara i podacima iz Tablice 6.

Tablica 6: Proizvodnja po kulturama u dolini Neretve u 2021. godini

Naziv kulture	Prinos (t/ha)	Proizvodnja (t)	Udio u proizvodnji (%)
Mandarina	19,6	30.587,56	70,37%
Lubenica	29,4	5.527,20	12,72%
Vinova loza	5,2	2.430,92	5,59%
Kupus	26,7	1.345,15	3,09%
Krastavci i kornišoni	126,4	434,82	1,00%
Jabuka	10,8	409,32	0,94%
Maslina	1,6	369,34	0,85%
Jagoda	10,1	356,43	0,82%
Rajčica	41,9	281,15	0,65%
Cvjetača	15,4	186,19	0,43%
Mrkva	50,6	180,64	0,42%
Smokva	1,4	142,04	0,33%
Breskva	5,6	137,20	0,32%
Cikla	19,3	130,47	0,30%
Djetelina	4,7	126,10	0,29%
Naranča	10,1	112,21	0,26%
Limun	4,3	102,00	0,23%
Paprika	21	95,97	0,22%
Kukuruz	6,1	85,46	0,20%
Šljiva	3,1	67,95	0,16%
Češnjak	13,8	66,79	0,15%
Lucerna	5,6	64,40	0,15%
Luk	13,8	43,33	0,10%
Marelica	3,5	38,64	0,09%
Salata	24,2	36,78	0,08%
Poriluk	23,6	29,26	0,07%
Kruška	5,7	22,57	0,05%
Nektarina	5,6	17,25	0,04%
Grah	8,1	15,15	0,03%
Ječam	3,3	6,96	0,02%
Trešnja	0,9	6,82	0,02%
Višnja	2,2	4,22	0,01%
Aronija	1,3	2,56	0,01%
Zob	2,7	1,16	0,00%
Badem	1	0,99	0,00%
Ukupno		43.465,02	

Izvor: Procjena autora temeljem podataka APPRRR i Ministarstva financija RH

Usporedbom sa istom studijom može se doći do zaključka o padu prinosa po hektaru, budući se isti do 2010. godine kretao oko 40 t/ha. Državni zavod za statistiku navodi kako se u Hrvatskoj u razdoblju 2010-2020 prosječni godišnji

prinos mandarina kretao oko 23 t/ha. U svojim medijskim istupima te razgovorima za potrebe izrade studije predstavnici pojedinih otkupnih centara također procjenjuju proizvodnju mandarina u rasponu od 30-35.000 tona.

Ukupna procjena proizvodnje za sve identificirane kulture kreće se oko 43.500 tona. Izgledno je da je stvarna proizvodnja veća za 10% do 20% budući dio uzgajivača koristi zemljište koje nije evidentirano u bazi Agronet pa njihovu proizvodnju nije moguće procijeniti. Svi kontaktirani dionici na području doline Neretve potvrđuju postojanje problema neevidentirane proizvodnje uslijed nesređenih zemljišno-knjižnih evidencija. Međutim, kad je riječ o procjenama količina koje se ubrajaju u ovu kategoriju ne postoji suglasje.

Iz dosadašnje analize može se zaključiti kako unatoč niskom udjelu u bruto dodanoj vrijednosti županije, poljoprivreda u promatranom području doline Neretve ima izniman značaj. Pojedine kulture, prvenstveno mandarina, u Republici Hrvatskoj se gotovo u cijelosti uzgajaju u ovom području. Domaći proizvođači suočavaju se s nizom problema. Analizom postojećih dokumenata te razgovorima s dionicima utvrđeno je kako ključne probleme za proizvođače u poljoprivredi doline Neretve predstavljaju usitnjenost posjeda, neuređeni zemljišno-knjižni odnosi obradivih zemljišta, nedostatak kapaciteta za preradu, negativna međunarodna gospodarska kretanja te niske otkupne cijene. Rješenje ovih problema dijelom leži i u unaprjeđenju konkurentnosti primarne proizvodnje kroz udruživanje malih proizvođača. U tom smjeru je u prošlosti zabilježeno više pokušaja koji nisu urodili plodom. Kad su u pitanju logističko-distribucijski kapaciteti o potrebama daljnjeg ulaganja u ovom pravcu postoje oprečna mišljenja, ali do sada nije provedena studija koja bi procijenila potrebu za takvom vrstom ulaganja.

5. PROCJENA POTREBA

KLJUČNI NALAZI OVE CJELINE:

- Većina poljoprivredne proizvodnje u dolini Neretve odlazi na domaće tržište
- Proteklih godina proizvođači se suočavaju s gubitkom tradicionalnih tržišta
- Procjena viška skladišnih kapaciteta kreće se od 10.000 – 15.000 t
- Postojeća infrastruktura zadovoljava i potrebe vršne potražnje tijekom većeg dijela godine izuzev 10-15 dana tijekom berbe mandarina
- Proizvođači u dolini Neretve pozicionirani su nisko u lancu vrijednosti poljoprivredne proizvodnje u kojem sudjeluju sa baznim, cjenovno konkurentnim, proizvodima
- Izgradnja komunalne infrastrukture poput potencijalnog LDC ima potencijal ukloniti neučinkovitosti u procesu uspinjanja u lancima vrijednosti i tržišnom plasmanu

5.1. Tržišna orijentacija i samodostatnost proizvodnje

Najveći dio poljoprivrednih površina u dolini Neretve odnosi se na mandarine kojim se bavi i većina poljoprivrednih gospodarstava. Procjene godišnjeg uroda mandarina kreću se od oko 30.000 (prema odnosu prosječnih prinosa i iskorištenih poljoprivrednih površina) preko 40.000 tona (prema analizi Centra za poduzetništvo Dubrovačko-neretvanske županije) do 50.000 tona (prema procjenama dionika kontaktiranih za potrebe izrade studije). Izgledno je da se proizvodnja mandarina kreće između 30.000 i 35.000 tona s obzirom da je na razini Republike Hrvatske u 2020. i 2021. godini proizvodnja bila u tim okvirima, a preko 95% zasađenih površina se nalazi na području doline Neretve.

Sugovornici u procesu izrade studije te podaci prethodnih analiza sugeriraju kako samo u slučaju mandarina do 10.000 tona uroda godišnje ostaje neobrano. Prema dostupnim podacima, proizvodnja ostalih kultura koje zajedno s mandarinom zauzimaju preko 90% poljoprivrednog zemljišta godišnje ne prelazi 14.000 tona. Primarnu poljoprivrednu proizvodnju u dolini Neretve proteklog desetljeća obilježavao je pad količine i prinosa na što je utjecalo niz činitelja. Studija Udruge proizvođača agruma i povrća „Neretvanska mladež“ iz 2019. navodi kao najčešće

razloge vremenske nepogode, uski sklop sadnje koji onemogućuje traktorsku obradu, starenje populacije koja se bavi obradom, depopulaciju te, posebice, nepovoljne tržišne prilike i niske otkupne cijene.

U prošlosti, većina uroda mandarina odlazila je na međunarodna tržišta (do 80%). Iz razgovora sa dionicima tijekom izrade studije utvrđeno je pak kako se danas 15.000-20.000 tona godišnje plasira na domaće tržište. Iz toga se može zaključiti kako većina uroda završava na domaćem tržištu. Na pad proizvodnje i izvoza utjecalo je niz činitelja od uvođenja sankcija Rusiji tijekom proteklog desetljeća do jačanja međunarodne konkurencije. Slična je situacija i sa ostalim kulturama, primjerice lubenicom koja se do 90% plasira na domaće tržište. Ključna međunarodna tržišta za proizvođače u dolini Neretve su Slovenija, Češka, Slovačka, Srbija i Bosna i Hercegovina dok je izvoz na druga tržišta skromniji.

Na tržišnu orijentaciju utjecaj ima i samodostatnost proizvodnje. Kad je riječ o proizvodnji mandarina, analiza tržišta pripremljena za potrebe izrade ove studije od strane Centra za poduzetništvo Dubrovačko-neretvanske županije sugerira kako Republika Hrvatska podmiruje gotovo u cijelosti svoje potrebe za mandarinama. Situacija je nešto drugačija kod drugih voćarskih i povrćarskih kultura gdje je domaća proizvodnja dostatna za podmirivanje između dvije i tri petine potreba domaćeg tržišta. U budućnosti se može očekivati daljnji porast potražnje za poljoprivrednim proizvodima pod utjecajem jačanja svijesti o potrebi samoodrživosti nakon pandemije Covid-19, ali i uslijed porasta turističke potrošnje i potrošnje po glavi stanovnika.

Kad je riječ pak o međunarodnom tržištu, tijekom proteklog desetljeća proizvođači iz doline Neretve izgubili su nekoliko najznačajnijih tržišta te su se nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku Uniju našli pod pritiskom uvozne konkurencije. U slučaju oba trenda izgledno je njihovo nastavljanje u skoroj budućnosti. Republika Hrvatska je dio jedinstvenog europskog tržišta, a uvjeti koji su doveli do gubitka nekih od tradicionalnih izvoznih tržišta (npr. sankcije Rusiji uvedene nakon 2014. godine) su i dalje prisutni i nema naznaka da će se u skorije vrijeme promijeniti.

5.2. Analiza logističko-distribucijskih kapaciteta u dolini Neretve

Nakon utvrđivanja proizvodnih kapaciteta, sljedeći korak u analizi je procjena skladišnih kapaciteta. Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu (HAPIH) tijekom 2019. godine provela je analizu proizvodnje, raspoloživih kapaciteta za skladištenje voća i povrća te je iznijela procjenu nedostatka skladišnih prostora po županijama. Kada je Dubrovačko-neretvanska županija u pitanju, utvrđena je potreba izgradnje skladišno distribucijskog centra kapaciteta 5.000 tona koji bi u svom sastavu pored rashladnog prostora za voće i povrće imao i infrastrukturu za kompletnu pripremu proizvoda za tržište (sortiranje, pakiranje, distribucija i dr.) od čega bi se 3000 tona kapaciteta odnosilo na voće, a 2000 tona na povrće.

Tablica 7: Projekcija proizvodnje, raspoloživi kapaciteti i nedostatak skladišnih kapaciteta

Vrsta	Projekcija proizvodnje (t)	Raspoloživi skladišni kapaciteti (t)	Nedostatak skladišnih kapaciteta (t)
Jabuka	750	0	750
Mandarina	35.000	9.940	4.000
Povrće	4.050		
Ukupno	39.800	9.940	4.000

Izvor: HAPIH

Većina postojećih skladišnih i logističkih kapaciteta u dolini Neretve odnosi se na otkupne centre od kojih na ovom području posluje 12 otkupnih centara. Većina otkupnih centara su nespecijalizirani i tom djelatnošću se bave tijekom cijele godine. Tek neznatan broj je sezonskih i specijaliziranih najčešće za citruse. U funkciji je i jedna veletržnica u Metkoviću na kojoj završava pretežito vangabaritna roba kao i dio prodaje otkupnih centara. U razgovorima sa predstavnicima pojedinih otkupnih centara te proizvođačima izrađivač je došao do spoznaje kako većina centara posjeduje kapacitete za skladištenje i rashlađivanje proizvoda kao i rješenja za sortiranje i pakiranje proizvoda. Javno dostupni podaci o skladišnim, logističkim i distributivnim kapacitetima u području doline Neretve ne postoje. Iz

tog razloga izrađivač se prilikom procjene postojećih kapaciteta oslonio na intervju sa predstavnicima pojedinih otkupnih centara koji su pristali na suradnju te na analizu medijskih istupa otkupljivača s područja doline Neretve tijekom berbi mandarina i u razdobljima otkupa drugih kultura. U većini ovih istupa iznošeni su podaci o planiranom otkupu pojedinih kultura iz kojih se može stvoriti djelomična slika o postojećim kapacitetima.

Konzervativne procjene upućuju na postojanje skladišnih kapaciteta dostatnih za godišnji promet od 60.000 tona poljoprivrednih proizvoda. Postojeći kapaciteti su izgledno veći s obzirom da u svojim istupima predstavnici otkupnih centara ističu veće količine od onih predstavljenih u Tablici 4 dok u isto vrijeme ističu kako postojeći kapaciteti većinom zadovoljavaju trenutne potrebe proizvođača.

Tablica 8: Procjena vršnih kapaciteta najvećih otkupnih centara u dolini Neretve u tonama

Naziv	Kapacitet (t)
Enna Fruit	1.000
Jasenska	1.000
Frigo Bonsai	400
Agro Neretva	800
NTL	400
Setovia voće	1.300
Fragaria	500
Filip	300
Silva	400
UKUPNO	6.100

Izvor: Procjena autora studije

Prema dostupnim podacima planovi otkupnih centara tijekom protekle tri godine kretali su se do 50.000 tona mandarina. Takvi planovi izgledno nisu realizirani s obzirom da službeni izvori i ranije analize sugeriraju godišnju proizvodnju od 30.000 – 35.000 tona. Tako primjerice predstavnici tvrtke ENNA FRUIT, najvećeg otkupljivača u dolini Neretve navode tijekom 2021. godine godišnji urod od 30.500 tona. Studija „Analiza i smjernice proizvodnje mandarina u dolini Neretve“ Udruge proizvođača agruma i povrća „Neretvanska mladež“ ukazuju na trend pada poljoprivredne proizvodnje s naglaskom na proizvodnju mandarina od 2015. godine pri čemu se u 2019. godini procjenjuje urod od 30.000 tona.

Kad je riječ o ostalim kulturama, procjene temeljem površina u APPRRR Agronet bazi i procjena prinosa Ministarstva financija sugeriraju kako godišnja proizvodnja svih kultura sa pojedinačnom proizvodnjom većom od 100 tona u dolini Neretve ne premašuje brojku od 12.500 tona. Takve procjene donekle odudaraju od medijskih istupa otkupljivača do kojih se došlo tijekom izrade studije. Tako primjerice predstavnici tvrtki Enna Fruit i Agro Neretva u svojim istupima tijekom 2021. godine procjenjuju godišnju proizvodnju lubenica na 13.000 tona dok su pojedini proizvođači tijekom izrade studije iznijeli procjene godišnje proizvodnje salate od 800 tona, 1.000 tona jagoda i do 6.000 tona kupusnjača. U nekim drugim medijskim istupima tijekom iste godine predstavnici otkupnih centara Enna Fruit, Agro Neretva i Frigo Bonsai procjenjuju godišnji plasman lubenica na iznos od 12.000 tona.

Iz svega navedenog razvidno je kako postojeći skladišni kapaciteti izgledno zadovoljavaju potrebe lokalne poljoprivredne proizvodnje te je čak i premašuju. **Korištenjem podataka baze Agronet višak kapaciteta može se procijeniti na minimalno 15.000 tona dok bi se korištenjem podataka iznesenih tijekom intervjua vođenih za potrebe izrade studije taj višak kapaciteta mogao kretati od 10.000 tona naviše.**

Postojeća infrastruktura dostatna je i za vršne potrebe lokalne proizvodnje. Kapaciteti deset najvećih otkupnih centara omogućuju istovremeno dožučivanje do 6.100 tona mandarina. Uz prosječni ciklus dožučivanja od 6 dana proizlazi da su postojeći kapaciteti dostatni za potrebe veće od godišnjeg prinosa mandarina. Proteklih godina ipak su zabilježena manja razdoblja nemogućnosti prihvata cijelog uroda u trajanju do 10 dana uslijed skraćivanja razdoblja berbe. Kad je riječ o drugim kulturama, predstavnici otkupnih centara ističu kako postojeći kapaciteti u cijelosti zadovoljavaju i premašuju potrebe.

Na trenutno stanje na tržištu utječe i visoka fragmentiranost proizvođača. 95% proizvođača svoju proizvodnju baziraju na parcelama veličine do 3 ha, a 99.7% na parcelama veličine do 20 ha. Ovakva usitnjenost predstavlja ograničenje u tržišnom

plasmanu proizvoda i prisiljava proizvođače na neizravni pristup tržištu putem posrednika odnosno otkupnih centara. Male proizvodne količine umanjuju i pregovaračku moć u odnosu na potencijalne kupce i čine udio troškova logistike u ukupnim troškovima proizvodnje i plasmana višim. Posljedica svega navedenog je niska profitabilnost bavljenja primarnom proizvodnjom te odustajanje, prvenstveno mladog, stanovništva od bavljenja ovom djelatnosti.

Studija „Analiza i smjernice proizvodnje mandarina u dolini Neretve“ iz 2019. utvrdila je kako je u razdoblju 2008. – 2019. cijena koštanja proizvodnje mandarina bila relativno stabilna dok je otkupna cijena od trenutka ulaska Republike Hrvatske u Europsku Uniju prolazila kroz značajne fluktuacije. Dostupni podaci o otkupnim cijenama u 2021. godini sugeriraju kako je inicijalna prosječna cijena otkupa od 2,17 kn/kg u kratkom roku spala na 1,8 kn/kg. Iz dostupnih podataka te razgovora sa proizvođačima može se zaključiti kako na cijenu otkupa značajnije utječe datum odnosno razdoblje u kojem dolazi do otkupa nego odnos ponude i potražnje. U pojedinim istupima proizvođači ističu kako donji prag isplativosti iznosi 2.5 kn/kg. Analiza Centra za poduzetništvo Dubrovačko-neretvanske županije ukazuje kako se tijekom razdoblja 2016-2021. prosječna cijena mandarina po kg na hrvatskim veletržnicama kretala oko 5 kn dok je u trgovačkim lancima dosegla i cijene od 8 do 10 kn/kg. Sve navedeno govori kako proizvođačima postojećim načinom plasmana ostaje mali dio dodane vrijednosti što je problem koji bi se donekle mogao riješiti izgradnjom LDC. Slična je situacija i s drugim kulturama koje se uzgajaju.

5.3. Procjena budućih potreba i uloga logističko-distribucijskog centra

Iz prethodne analize razvidno je kako postojeći model plasmana na tržište ne pogoduje proizvođačima. Usitnjenost posjeda i, posljedično, slaba pregovaračka moć predstavljaju ograničenje i ugrožavaju financijsku isplativost bavljenja djelatnošću. Iz istih razloga domaći proizvođači se suočavaju sa visokim troškovima logistike i distribucije te nisu u mogućnosti utjecati na dinamiku plasmana proizvoda ovisno o trendovima ponude i potražnje. Daljnja ograničenja postojećeg

modela tržišnog plasmana ogledaju se u nemogućnosti ulaganja u poboljšanje kvalitete, primjenu novih tehnologija i nove pravce proizvodnje poput ekološke proizvodnje koja je među proizvođačima u dolini Neretve, prema dostupnim podacima zanemariva. Nije, stoga, iznenađujuće da su proizvođači u dolini Neretve pozicionirani nisko u lancu vrijednosti poljoprivredne proizvodnje u kojem sudjeluju sa baznim, cjenovno konkurentnim, proizvodima.

Uzroke pada primarne poljoprivredne proizvodnje koji se dogodio u dolini Neretve tijekom proteklog desetljeća može se tražiti između ostalog i u padu plasmana na inozemna tržišta. Od 2014. godine i uvođenja prvog vala sankcija Rusiji došlo je do značajnog gubitka tržišta za plasman mandarina i, u manjoj mjeri, ostalih kultura. Ovi negativni trendovi pojačani su od izbijanja rata u Ukrajini. Za očekivati je kako se tijekom inicijalnog razdoblja djelovanja potencijalnog logističko-distributivnog centra mogućnosti plasmana na inozemna tržišta neće značajnije mijenjati u svjetlu geo-političkih okolnosti.

U narednom razdoblju su ograničeni izgledi za povećanje proizvodnih kapaciteta, a time i potreba za logističkim i distributivnim kapacitetima. Prema pripremljenoj analizi tržišta provedenoj za potrebe izrade ove studije od strane Centra za poduzetništvo Dubrovačko-neretvanske županije Republika Hrvatska vlastitom proizvodnjom podmiruje 99,6% potreba za mandarinom, dominantnom kulturom u dolini Neretve. Nešto povoljnija je situacija s drugim kulturama poput lubenica, jagoda i ostalih kultura voća i povrća u kojim Hrvatska prema dostupnim podacima podmiruje polovicu svojih potreba. Međutim, sve ove kulture su znatno manje zastupljene u dolini Neretve i postojeći logističko-distributivni kapaciteti su dostatni čak i u slučaju dvostrukog povećanja proizvodnje.

Značaj izgradnje komunalne infrastrukture u vidu LDC potrebno je sagledati i u kontekstu promjena u sektoru trgovine na malo i veleprodaje. Tijekom proteklog desetljeća hrvatski sektor trgovine na malo obilježio je trend okrupnjavanja kroz maloprodajne trgovačke lance na uštrb malih poslovnih subjekata. Tržišna snaga trgovačkim lancima pruža monopsonističku moć cjenovnog pritiska na proizvođače

koji su suočeni s povećanim opsegom obveza. U takvim uvjetima veliki broj malih proizvođača nije u mogućnosti poslovati održivo što sugerira nužnost okrupnjivanja u budućnosti kroz direktne ugovore između proizvođača i prodavača. Udruživanje te uvođenje aktivnosti proizvodnje mogli bi u tom smjeru osnažiti domaću proizvodnju i omogućiti njenu održivost. LDC kao potporna infrastruktura na tom putu omogućuje prevazilaženje tzv. nepovratnih troškova ulaganja u tehnologiju, marketing i otvaranje novih tržišnih niša.

U Republici Hrvatskoj postoje 23 proizvođačke organizacije od kojih je pet u sektoru voća i povrća. Takve organizacije još ne postoje na prostoru Dubrovačko-neretvanske županije i izgradnju logističko-distributivnog centra moglo bi se promatrati kao korak u tom smjeru. Štoviše, jedan od kriterija prihvatljivosti prijave projekta LDC na Poziv je upravo sklapanje ugovora o korištenju s minimalno jednom proizvođačkom organizacijom. Boljim iskorištavanjem ekonomija obujma otvorio bi se prostor za učinkovitiji postupak pregovaranja s kupcima, veću ekonomičnost proizvodnje i održivost, a samim time i atraktivnost bavljenja ovom djelatnošću. Za dio proizvođača na taj način otvorio bi se prostor za investiranje u nove tehnologije i tržišne niše, izgradnju konkurentnosti temeljem kvalitete i repozicioniranje u lancu vrijednosti. Ipak, potrebno je istaknuti kako predviđeni Poziv ostavlja svega 2.5% kapaciteta za aktivnosti prerade što bi tek djelomično otvorilo prostor za izgradnju konkurentnosti u ovom smjeru.

Sve istaknute prednosti koje bi donijela izgradnja LDC predmetom su razmatranja u dolini Neretve dulji niz godina. Kroz razgovore sa dionicima tijekom izrade studije došlo se do spoznaje kako do sada nije postojao značajniji interes za iskorištavanje sinergijskih učinaka između proizvođača što je rezultiralo padom interesa za bavljenje djelatnošću te učinkovitosti i održivosti proizvodnje. U svojim medijskim istupima te u ranije provedenim analizama proizvođači se kontinuirano žale na poteškoće i neregularnosti u postupku otkupa. U tom kontekstu izgradnja komunalne infrastrukture poput potencijalnog LDC ima potencijal ukloniti neučinkovitosti u procesu uspinjanja u lancima vrijednosti te plasmanu proizvoda na tržište.

6. ANALIZA POSLOVNOG MODELA I VARIJANTE RJEŠENJA

KLJUČNI NALAZI OVE CJELINE:

- Nositelj projekta je JRS, a upravitelj trgovačko društvo u vlasništvu korisnika
- Rješenje izvedivo unutar kriterija Poziva djelomično odgovara na potrebe lokalnih poljoprivrednih proizvođača
- Postoji ograničen interes lokalnih proizvođača za korištenje usluga LDC, nedostatan prema kriterijima Poziva
- Na području doline Neretve ne postoji proizvođačka organizacija

6.1. *Ustrojstvo i funkcionalnosti*

Sukladno kriterijima Poziva predviđeno je da nositelj projekta bude jedinica regionalne samouprave. Jedinica regionalne samouprave nije subjekt u sustavu PDV pa njeno nositeljstvo omogućuje priznavanje PDV kao prihvatljivog troška. Za potrebe upravljanja logističko-distribucijskim centrom predviđa se osnivanje trgovačkog društva u većinskom ili 100%-tnom vlasništvu proizvođačke organizacije ili drugog oblika udruživanja potencijalnih korisnika. Preuzimanjem upravljanja LDC od strane trgovačkog društva omogućuje se tijekom poslovanja odbitak predporeza za PDV budući bi takvo trgovačko društvo djelovalo kao poslovni subjekt u sustavu PDV. Konačno, nositeljstvo projekta od strane jedinice regionalne samouprave te nakon toga upravljanje projektom od strane trgovačkog društva u vlasništvu potencijalnih korisnika jamče osiguravanje javnog interesa i dostupnost LDC-a kao komunalne infrastrukture svim zainteresiranim proizvođačima po uvjetima održivosti.

Iako u trenutku izrade studije nije donesena konačna odluka o vrsti i opsegu usluga koje bi potencijalni LDC pružao svojim korisnicima, iz razgovora sa dionicima u dolini Neretve može se zaključiti kako bi isti pružao usluge najma skladišnih prostora i prostora za rashlađivanje, pripreme za tržište, ali i stručnu podršku u istraživanju tržišta, marketingu, otvaranju novih kanala prodaje, te edukacijama. U ograničenom opsegu, budući LDC može pružati usluge prerade dijela proizvoda loše kvalitete i dijela proizvoda namijenjenog otpadu. Kroz sve svoje aktivnosti

LDC bi kao dio komunalne infrastrukture i lokalnog poduzetničkog ekosustava pružao potporu malim poslovnim subjektima uz zadovoljavanje uvjeta vlastite financijske održivosti.

Uvođenje takve vrste infrastrukture ima potencijal značajno pogodovati unaprjeđenju konkurentnosti lokalne poljoprivredne proizvodnje. Naime, dosadašnje stanje zadovoljava potrebe lokalnih proizvođača za skladišnim kapacitetima, ali profitno orijentirani otkupni centri koji su glavni nositelji logističko-distributivnih aktivnosti u dolini Neretve imaju malo motiva (i, izgledno, ograničena sredstva) za poticanje učinkovitosti, tehnološke složenosti, diferenciranosti i smanjivanje ovisnosti lokalnih proizvođača o pojedinim kanalima prodaje. Izgradnjom LDC veliki dio ovih ograničenja bi se uklonio te bi se otvorio put za unaprjeđenje konkurentnosti lokalne poljoprivredne proizvodnje. U tom kontekstu razmatrane su analize potencijalnih varijanti rješenja.

6.2. Varijante rješenja

Analiza potencijalnih varijanti rješenja ima za cilj sagledati potencijalne ishode koje različita rješenja problema proizvode. Uobičajeno se uzimaju tri varijante rješenja i to:

- Varijanta *bez promjene* koja podrazumijeva izostanak intervencije
- Varijanta *učini nešto* koja podrazumijeva rješenje kojim se djelomično odgovara na probleme s kojim se susreće ciljna skupina projekta odnosno, u našem slučaju, poljoprivrednici u dolini Neretve
- Varijanta *napravi nešto drugo* koja podrazumijeva rješenje kojim se ostvaruju dodatni ciljevi u odnosu na one ostvarive razmatranim rješenjem.

Varijanta „bez promjene“

Ova varijanta predviđa izostanak aktivnosti. Poljoprivredna aktivnost u dolini Neretve odvijala bi se i dalje na dosadašnji način. Poljoprivrednici bi svoje proizvode plasirali na tržište putem otkupnih centara, veletržnice i sl. Uslijed izostanka udruživanja njihova pregovaračka moć bila bi i dalje ograničena kao i

potencijal tehnološkog usložnjavanja, transfera znanja i vještina te povećanja konkurentnosti. Takvim rješenjem izgledan je daljnji pad atraktivnosti bavljenja poljoprivredom i nastavak negativnih socio-ekonomskih trendova u dolini Neretve.

Varijanta „učini nešto“

Kao varijanta „učini nešto“ uzeto je rješenje koje je ostvarivo u kontekstu Poziva. Ovakvim rješenjem lokalnim proizvođačima pružaju se dodatni skladišni i distributivni kapaciteti. Izgledno je i udruživanje dijela lokalnih proizvođača sukladno kriterijima Poziva. Mogućnosti prerade u ovoj varijanti su ograničene na minimiziranje gubitaka proizvoda niže kvalitete kroz preradu u vidu sokova i sl. Tržišni pristup lokalnih proizvođača i dalje bi bio ograničen na trendove definirane od strane ključnih otkupnih centara i izložen eksternim poremećajima. Izgledan je nastavak dosadašnjeg načina bavljenja poljoprivredom uz nešto višu troškovnu učinkovitost, ali i ograničen potencijal izgradnje kvalitativne konkurentnosti.

Varijanta „napravi nešto drugo“

U ovoj varijanti problemi s kojim se susreću lokalni poljoprivredni proizvođači u dolini Neretve su u cijelosti adresirani. Rješenje u ovoj varijanti šire je od logističko-distributivnih kapaciteta predviđenih Pozivom. Ono podrazumijeva i kapacitete za preradu kojim bi se u ponudu uveli i proizvodi više dodane vrijednosti, edukacijski centar u svrhu jačanja inovativnosti, transfera znanja i lakše implementacije novih tehnologija. Ostvarenje takvog rješenja zahtijeva i udruživanje lokalnih proizvođača na način koji bi im omogućio iskorištavanje ekonomija obujma, ojačao pregovaračku moć, pristup nacionalnim i europskim izvorima financiranja te izgradnju kvalitativne konkurentnosti.

6.3. Rangiranje rješenja

Temeljem prethodno analiziranih varijanti provedeno je rangiranje razmatranih rješenja. U rangiranju nije sagledavana financijska dimenzija bilo kojeg rješenja, a svi elementi su jednako vrednovani odnosno nisu primjenjivani težinski faktori. Takvo pojednostavljeno rješenje ima za cilj procijeniti doprinos potencijalnih rješenja unaprjeđenju konkurentnosti i održivosti lokalne poljoprivredne proizvodnje.

Tablica 9. Rangiranje rješenja

	Godina dovršetka		Doprinos rješavanju lokalnih logističko-distribucijskih problema		Doprinos troškovnoj učinkovitosti		Doprinos otvaranju novih tržišnih niša		Doprinos izgradnji kvalitativne konkurentnosti i održivosti djelatnosti		Ukupno	
	godina	rang	da/ne	Rang	da/ne	Rang	da/ne	Rang	da/ne	Rang	Zbroj rang	Ukupno
Bez promjene	2022.	1	Ne	3	Ne	3	Ne	3	Ne	3	13	3
Učini nešto	2024.	2	Dijelom	2	Značajno	1	Dijelom	2	Dijelom	2	9	2
Napravi nešto drugo	2026.	3	Značajno	1	Dijelom	2	Značajno	1	Značajno	1	8	1

Izvor: Autor studije

Iz Tablice 9 razvidno je kako rješenje ostvarivo unutar Poziva samo dijelom odgovara na potrebe lokalnih proizvođača u dolini Neretve. Ono ne predstavlja sustavni odgovor na utvrđene probleme pa mu je stoga doprinos tržišnoj diferencijaciji i izgradnji konkurentnosti na načelima kvalitete i održivosti ograničen.

6.4. Analiza strukture prihoda i troškova

Tijekom razmatranja poslovnog modela sagledane su potencijalne vrste prihoda koje bi LDC mogao ostvarivati. Potencijalni nositelj prijave još uvijek nema jasnu viziju svih funkcija LDC. Iz tog razloga kao polazište su uzeti podaci o strukturi prihoda iz studije izvodljivosti regionalnog distribucijskog centra Osijek provedene 2019. godine. U izradi te studije, pak, provedena je usporedba i sa Distributivnim centrom Velika Gorica. Za potrebe ove studije značajno je da se u

oba slučaja radi o infrastrukturi sličnih kapaciteta od približno 3.000 t. Slijedom svega navedenog studija predviđa sljedeće kategorije prihoda budućeg LDC:

- Prihodi od iznajmljivanja kapaciteta za dozelenjavanje i skladištenje mandarina (cijena/t)
- Prihodi od iznajmljivanja ULO i konvencionalnog skladišnog prostora za ostale kulture voća i povrća (cijena/t)
- Prihodi od iznajmljivanja skladišnih kapaciteta za ekološku proizvodnju (cijena/t)
- Iznajmljivanje linije za sortiranje i pakiranje (cijena/sat)
- Iznajmljivanje pogona za proizvodnju soka i preradu otpada (cijena/sat)
- Stručna podrška u marketingu, istraživanju tržišta i implementaciji novih kanala prodaje (cijena/sat) – primjerice e-prodaja i dr.

Na isti način razmatrani su i operativni troškovi LDC i to:

- Troškovi plaća (bruto 2)
- Troškovi energenata
- Troškovi vode
- Komunalni troškovi
- Tekuće održavanje
- Ostali troškovi

Ukoliko se ukaže potreba moguće je razmotriti uvođenje dodatnih kategorija prihoda. Cijene pojedinih usluga LDC za krajnjeg korisnika nije moguće definirati prije izrade glavnog i tehničkog projekta. Međutim, moguće je razmotriti različite scenarije profitabilnosti i održivosti simulacijama ishoda pri različitim cijenama korištenja po kilogramu proizvoda. Takav pristup od većeg je značaja u ovom stadiju sagledavanja projekta. Interes krajnjih korisnika u značajnoj mjeri odredit će trošak korištenja odnosno cijene usluga LDC. Primjerice, dosadašnja niska sklonost udruživanju od strane lokalnih proizvođača dijelom je bila uvjetovana i strahom od visokih naknada koje bi pristupanje udruženju proizvelo. U cjelini 7 daje se, stoga, analiza temeljena na rasponu cijena korištenja.

6.5. *Analiza interesa za korištenje*

Prilikom razmatranja poslovnog modela potrebno je uzeti u obzir i postojeći interes za korištenje usluga budućeg LDC. Izrađivač je od naručitelja te kroz razgovore sa gradonačelnikom grada Opuzena dobio informaciju o načelnom interesu 14 lokalnih proizvođača čija ukupna godišnja proizvodnja i potreba za skladišnim kapacitetima ne prelazi 2.000 tona. Ova brojka niža je od minimalnog skladišnog kapaciteta predviđenog Pozivom koji je definiran na 3.000 tona. Kapacitet lokalnih proizvođača zainteresiranih za usluge LDC ne zadovoljava ni kriterij prihvatljivosti prema kojem 70% planiranog kapaciteta u trenutku prijave projekta mora biti osigurano površinama i proizvodnjom voća i povrća od strane proizvođača voća i povrća s područja za čije se potrebe gradi LDC.

Za potrebe izrade studije obavljani su i razgovori sa dijelom otkupljivača kako bi se ispitalo njihov interes za korištenje usluga budućeg LDC. Spoznaje do kojih se došlo sugeriraju kako većina otkupljivača posjeduje dostatne kapacitete za prihvatanje postojećih, ali i potencijalno višestruko većih količina proizvodnje. Dio otkupljivača u nedavnoj prošlosti i sam je investirao u izgradnju i unaprjeđenje logističko-distributivnih kapaciteta pa se ne čini izglednim da bi se njihova sklonost korištenju usluga LDC mogla izmijeniti. U tom kontekstu se postojeće otkupne centre u ovoj studiji promatra prvenstveno kao konkurenciju, a tek u manjem dijelu kao potencijalne korisnike usluga LDC.

Izrađivač je sagledao i mogućnosti privlačenja dodatnih korisnika iz područja koja graniče s dolinom Neretve, prije svega područja grada Vrgorca i poluotoka Pelješac. Iz razgovora sa dionicima u dolini Neretve došlo se do spoznaje da su u prošlosti više puta pokretane inicijative za iskorištavanje sinergija sa proizvođačima s područja Vrgorca koje nisu urodile plodom. Razlog tome leži u činjenici da su proizvođači iz tog područja duboko uronjeni u lance vrijednosti Splitsko-dalmatinske županije. Mogućnost privlačenja korisnika s područja poluotoka Pelješca razmatrana je u svjetlu skorog otvaranja Pelješčkog mosta. Stav je svih dionika i izrađivača studije da potencijal za takvo umrežavanje postoji, ali s

obzirom na količine proizvodnje na području poluotoka Pelješac i njihovu krajnju namjenu tek bi manjim dijelom utjecao na iskoristivost kapaciteta LDC.

Sve navedeno sugerira kako je jedna od ključnih stavki opravdanosti LDC utvrđivanje postojanja interesa lokalnih proizvođača za korištenje njegovih usluga. U slučaju financiranja izgradnje i opremanja LDC putem Poziva koji je neposredni motiv izrade ove studije bilo bi potrebno sagledati i interes lokalnih proizvođača za uspostavljanjem proizvođačke organizacije budući je korištenje kapaciteta od strane barem jedne proizvođačke organizacije jedan od uvjeta prihvatljivosti projekta.

S obzirom na samodostatnost domaće proizvodnje mandarina logičnim se nameće zaključak kako bi u kratkom roku potražnja za uslugama LDC bila u značajnoj mjeri određena onim kulturama koje imaju potencijal daljnjeg povećavanja potražnje na domaćem i inozemnom tržištu, a koje su u dolini Neretve zastupljene u znatno manjem opsegu. Konačno, uvjetima Poziva predviđen je tek skroman udio kapaciteta za namjenu prerade (do 2.5%) što značajnije korištenje za potrebe prerade čini manje izglednim. S obzirom na sve prikupljene činjenice u nastavku se daje financijska analiza temeljena na kapacitetima logističko distributivnog centra od 3.000 t.

7. FINANCIJSKA ANALIZA

KLJUČNI NALAZI OVE CJELINE:

- Visina ulaganja procijenjena je na 107.000.000 kn s PDV
- Izgledno je povećanje troškova investicije uslijed trendova u građevinskom sektoru
- Pri svim razmatranim cijenama korištenja projekt ostvaruje negativnu neto sadašnju vrijednost i negativnu internu stopu povrata
- Pri cijeni korištenja od 1,64 kn/kg uz procijenjenu visinu investicije projekt ostvaruje pravo na 70% sufinanciranja prema kriterijima Poziva
- Projekt je financijski i komercijalno neisplativ i njegov potencijal potrebno je prvenstveno sagledavati kroz učinak na unaprjeđenje konkurentnosti malih poljoprivrednih proizvođača.

7.1. Visina investicije u izgradnju i opremanje

U trenutku izrade studije ne postoji glavni i tehnički projekt LDC-a. Iz navedenog razloga nisu dostupni podaci o potrebnoj veličini zemljišta i strukturi namjene kapaciteta. Prilikom procjene visine investicije korištene su sljedeće polazne pretpostavke:

- Planom razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. iz 2021. godine visina ulaganja u logističko-distribucijski centar za voće i povrće u dolini Neretve procijenjena je na 100.000.000,00 kn.
- Ovaj iznos približno odgovara i procijenjenom iznosu investicije u regionalni distribucijski centar za voće i povrće Osijek kapaciteta 2.900 tona.
- Trošak kupovine zemljišta nije uzet u obzir jer se pretpostavlja da će isto biti predmet donacije jedinice lokalne samouprave.

Kriterijima Poziva definiran je intenzitet potpore do 70% prihvatljivih troškova investicije odnosno maksimalnog iznosa pojedinačne potpore od 10.000.000 EUR i ukupnog iznosa investicije od 20.000.000 EUR. U analizi je uzeta pretpostavka da prijavitelj, jedinica regionalne samouprave, nastoji ostvariti sufinanciranje u iznosu od 70% prihvatljivih troškova iz čega se može definirati gornji iznos troškova

investicije od 107.000.000 kn uključujući PDV. Takav iznos ne predstavlja značajno odstupanje od iznosa planiranog u Planu razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. a približno je jednak i procjeni ulaganja u Regionalni distribucijski centar Osijek iz 2019.

Izrađivač studije skreće pozornost da je tijekom protekle tri godine u Republici Hrvatskoj došlo do rasta troškova gradnje od prosječno 10% godišnje. Trenutni poremećaji na tržištu rada, u dobavnim lancima te geo-političke okolnosti čine izglednim daljnji porast troškova gradnje tijekom iduće dvije godine. Uz pretpostavku implementacije investicije tijekom 2023. i 2024. godine i porast troškova gradnje od 20% iznos potreban za izgradnju LDC Opuzen penje se sa 107 milijuna kn na približno 130 milijuna kn. Takva visina investicije zahtijevala bi i sufinanciranje od strane nositelja projekta od 41,6% ukupnog iznosa sukladno uvjetima Poziva.

Vrijeme izgradnje i opremanja LDC Opuzen procijenjeno je na 24 mjeseca pri čemu je iznos troškova ravnomjerno raspoređen kroz obje godine trajanja investicije. Sukladno uvjetima Poziva prilikom izračuna financijskog jaza nisu uzeti u obzir troškovi amortizacije tijekom referentnog razdoblja kao ni ostatak vrijednosti nakon referentnog razdoblja. S obzirom da će konačni troškovi gradnje biti poznati tek nakon izrade glavnog i tehničkog projekta u nastavku se **kao visina troškova investicije koristi iznos od 107 milijuna kn koji uključuje PDV, troškove gradnje, nadzora i revizije projekta.**

7.2. Operativni troškovi i prihodi projekta

Za precizan izračun operativnih troškova bit će nužno izraditi glavni i tehnički projekt te se u ovom dijelu analize, stoga, daje okvirna procjena operativnih troškova koja obuhvaća troškove resursa (električne energije, fosilnih goriva i vode) te potrebe radne snage. Prilikom procjene količina za pojedine stavke troškova korišteni su podaci o potrebama za istim resursima iz studije izvodljivosti RDC Osijek, logističko-distribucijskog centra sličnih kapaciteta kao i planirani LDC

te podaci dobiveni u razgovorima sa predstavnicima otkupnih centara u dolini Neretve.

Jedinične cijene energenata preuzete su iz javno dostupnih podataka pružatelja usluga. Za električnu energiju korištene su aktualne zajamčene cijene električne energije tarifnog modela Plavi bez PDV. Za izračun jedinične cijene fosilnih goriva korišteni su podaci krajnje cijene zajamčene opskrbe plinom za krajnje kupce koji nisu kućanstvo (poduzetništvo) sa mrežnih stranica agencije HERA uz procjenu kako 1 m³ plina donosi 9.70 kWh toplinske energije. Konačno, za jedinične cijene vode korišteni su podaci sa web stranica Vodovoda Metković u nedostatku javno dostupnih podataka Vodovoda Opuzen. Sve navedene količine i vrste energenata predstavljaju okvirne procjene.

Tablica 10: Procjena godišnje potrošnje električne energije, plina i vode

Vrsta troška	Količina	Jedinična cijena (kn)	Godišnji trošak (kn) procjena
Električna energija (kWh)	400.000,00 kWh	2,6010 kn/kWh	1.040.400
Fosilna goriva (Plin (m ³))	37.402,00 m ³	4,47 kn/m ³	167.187
Voda (m ³)	2.547 m ³	15,48 kn/m ³	39.427,56
		Ukupno bez PDV	1.427.014,56

Izvor: Autor studije prilagođeno prema studiji izvodljivosti RDC Osijek, 2019.

Konačni iznos operativnih troškova energenata ovisit će o tehničkim rješenjima implementacije obnovljivih resursa što u trenutku izrade studije nije poznato. Izgledno je da bi dio troškova električne energije mogao biti smanjen primjenom takvih rješenja. Tablica 10 donosi procjenu godišnjih troškova energije i vode.

U analizi potreba radne snage konzultirani su predstavnici otkupnih centara te procjene potreba sličnih logističko-distributivnih centara. Pretpostavlja se kako bi za funkcioniranje LDC trebalo zaposliti tri VSS djelatnika, 4 KV i 25 PKV djelatnika. Ukupni trošak radne snage procijenjen je na 2.103.200,00 kn godišnje. Za konačnu

procjenu potreba radne snage nužna je, također, izrada strojarsko-tehnološkog projekta objekta te se zbog toga radi o okvirnoj procjeni. Na visinu troškova radne snage utjecaj mogu imati i poteškoće s pronalaskom djelatnika, posebice PKV i KV stručne sprema koji su kronični problem na krajnjem jugu Republike Hrvatske. Poslodavci na području Dubrovačko-neretvanske županije ovaj problem rješavaju podizanjem plaća ili uvozom radne snage. I jedno i drugo stvaraju pritisak na porast troškova rada pa bi u slučaju takvog ishoda bruto 2 troškovi djelatnika bili povećani.

Tablica 11: Procjena broja, strukture i troškova zaposlenika

R.br.	Radno mjesto	Stručna sprema	Broj djelatnika	Broj mjeseci u godini	Bruto 2 plaća	Ukupno (kn)
OPĆI POSLOVI						547.200,00
1.	Voditelj LDC	VSS	1	12	13.000,00	156.000,00
2.	Glavni tehnolog	VSS	1	12	10.000,00	120.000,00
3.	Tehnički voditelj pogona skladištenja i hlađenja	VSS	1	12	10.000,00	103.200,00
4.	Vozač viličara	KV	2	12	7.000,00	168.000,00
SORTIRANJE I PAKIRANJE						1.322.000,00
5.	Voditelj linije	KV	1	12	8.700,00	104.400,00
6.	Pakiranje, vaganje, etiketiranje	PKV	6	12	7.000,00	504.000,00
7.	Pakiranje, vaganje, etiketiranje	PKV	15	6	7.000,00	630.000,00
8.	Skladištar	KV	1	12	7.000,00	84.000,00
PRERADA						234.000,00
9.	Voditelj linije	KV	1	12	9.000,00	108.000,00
10.	Proizvodnja i pakiranje	PKV	3	6	7.000,00	126.000,00
SKLADIŠTE AMBALAŽE						84.000,00
11.	PKV djelatnik ambalaže	PKV	1	12	7.000,00	84.000,00
			32			2.103.200,00

Izvor: Autor studije

Tijekom svog djelovanja LDC će imati i dodatne materijalne troškove (uredski materijal, sredstva za čišćenje, telefon, tekuće održavanje). S obzirom da nije moguće precizno procijeniti iznos ovih troškova, izrađivač studije ih je paušalno procijenio na 1% ukupnog iznosa svih operativnih troškova. Nisu uzimani u obzir potencijalni komunalni troškovi čiji iznos u ovom trenutku nije poznat kao ni naknade za pravo građenja i sl. za koje se procjenjuje oslobađanje od obveze plaćanja od strane jedinice lokalne samouprave. Tablica 12 daje pregled procijenjenih operativnih troškova LDC.

Tablica 12: Procjena godišnjih operativnih troškova LDC

Vrsta troška	Iznos (kn)
Energenti i voda	1.427.014,56
Zaposlenici	2.103.200,00
Ostali materijalni troškovi	35.658
UKUPNO	3.565.873,00

Izvor: Autor studije

Pri izračunu prihoda i ulaznih količina u buduću LDC uzet je minimalni prag korištenja propisan kriterijima Poziva. S obzirom da troškovi skladištenja pojedinih kultura te intenzitet korištenja drugih usluga nisu poznati prilikom izračuna operativnih prihoda napravljene su određene pretpostavke i to:

- Popunjenost od 3.000 tona godišnje
- Ostvarivanje prihoda od treće godine od početka investicije

U razmatranju prihoda budućeg LDC razmatrani su različiti scenariji s obzirom na cijenu koštanja za korisnika usluga. Nisu razmatrane cijene pojedinih usluga s obzirom da će iste ovisiti o strojarsko-tehnološkim rješenjima glavnog i tehničkog projekta. Kao polazišna točka uzeta je cijena od 0,5 kn/kg za korisnika. U analizi su razmatrani i ishodi u kojim se cijena korištenja penje na 1 kn/kg, na 1,5 kn/kg te 2,0 kn/kg.

Tablica 13: Operativni prihodi i troškovi LDC

Godina	Cijena korištenja (operativni prihod) LDC					Operativni troškovi
	0,5 kn/kg	1,0 kn/kg	1,19 kn/kg	1,5 kn/kg	2,0 kn/kg	
I.	0	0		0	0	0
II.	0	0		0	0	0
III.	1.500.000	3.000.000	3.570.000	4.500.000	6.000.000	3.565.873
IV.	1.500.000	3.000.000	3.570.000	4.500.000	6.000.000	3.565.873
V.	1.500.000	3.000.000	3.570.000	4.500.000	6.000.000	3.565.873
VI.	1.500.000	3.000.000	3.570.000	4.500.000	6.000.000	3.565.873
VII.	1.500.000	3.000.000	3.570.000	4.500.000	6.000.000	3.565.873
VIII.	1.500.000	3.000.000	3.570.000	4.500.000	6.000.000	3.565.873
IX.	1.500.000	3.000.000	3.570.000	4.500.000	6.000.000	3.565.873
X.	1.500.000	3.000.000	3.570.000	4.500.000	6.000.000	3.565.873
XI.	1.500.000	3.000.000	3.570.000	4.500.000	6.000.000	3.565.873
XII.	1.500.000	3.000.000	3.570.000	4.500.000	6.000.000	3.565.873
XIII.	1.500.000	3.000.000	3.570.000	4.500.000	6.000.000	3.565.873
XIV.	1.500.000	3.000.000	3.570.000	4.500.000	6.000.000	3.565.873
XV.	1.500.000	3.000.000	3.570.000	4.500.000	6.000.000	3.565.873

Izvor: Autor studije

Tablica 13 prikazuje operativne prihode pri četiri razmatrane cijene korištenja LDC te operativne troškove po godinama. Razvidno je kako pri cijenama korištenja nižim od 1 kn/kg LDC ne bi ostvarivao prihode dostatne za podmirenje operativnih troškova. Iz istih podataka može se izračunati kako bi uz procijenjenu strukturu troškova minimalna cijena korištenja koja bi približno jamčila izjednačavanje operativnih prihoda i troškova iznosila 1,19 kn/kg. Imajući u vidu kako postojeća procjena troškova ne obuhvaća sve troškove koje će LDC morati podmiriti izgledno je da je prosječna cijena korištenja u konačnici bliža procijenjenom iznosu od 1,5 kn/kg. U nastavku se, međutim, razmatraju cijene od 1,19, 1,5 i 2 kn/kg.

7.3. Financijska profitabilnost investicije

U nastavku financijske analize korištena je standardna metodologija za financijske procjene projekata financiranih iz fondova Europske Unije. U tu svrhu provedeno je diskontiranje godišnjih tijekova gotovine investicije uz korištenje financijske diskontne stope od 4%. Na ovaj način moguće je izračunati neto sadašnju vrijednost i usporediti je sa troškovima investicije. Za referentno razdoblje projekta uzet je period od 15 godina.

Temeljem podataka u Tablici 13 izračunata je operativna dobit za svaku godinu te su potom godišnje vrijednosti diskontirane na sadašnju vrijednost primjenom diskontne stope od 4%. U izračun je uračunat i trošak izgradnje i opremanja LDC procijenjen, kako je ranije navedeno, na 107.000.000 kuna. Trošak izgradnje i opremanja, u nedostatku plana gradnje ravnomjerno je raspoređen na prve dvije godine projekta. Sukladno pravilima Poziva u obračunu nisu uzeti u obzir troškovi amortizacije i ostatak vrijednosti nakon referentnog razdoblja.

Tablica 14 daje prikaz financijske neto sadašnje vrijednosti (FNPV) i financijske stope povrata za tri razmatrana scenarija. U sva tri slučaja projekt ostvaruje negativnu diskontiranu neto operativnu dobit. Temeljem podataka iz Tablice 14 izračunata je financijska stopa povrata te financijska stopa povrata na nacionalni kapital. Uz cijenu korištenja od 1,19 kn/kg projekt bi ostvario negativnu internu stopu povrata od -50,69%. Pri 1,5 kn/kg projekt bi ostvario negativnu internu stopu

povrata od 21,4%. Podizanjem cijene korištenja na 2,0 kn/kg negativna interna stopa povrata smanjuje se na -13,41%. Sveukupno gledajući, projekt je financijski i komercijalno gledajući neisplativ i njegov potencijal potrebno je prvenstveno sagledavati kroz učinak na unaprjeđenje konkurentnosti malih poljoprivrednih proizvođača.

Tablica 14: Financijska profitabilnost investicije

Razdoblje	Cijena za korisnika		
	1,19 kn/kg	1,5 kn/kg	2,0 kn/kg
I.	0,00	-51.442.307,69	-51.442.307,69
II.	0,00	-49.463.757,40	-49.463.757,40
III.	3.173.717,00	830.435,50	2.163.930,04
IV.	3.051.650,96	798.495,67	2.080.701,96
V.	2.934.279,77	767.784,30	2.000.674,96
VI.	2.821.422,86	738.254,14	1.923.725,93
VII.	2.712.906,59	709.859,75	1.849.736,47
VIII.	2.608.564,03	682.557,45	1.778.592,76
IX.	2.508.234,65	656.305,24	1.710.185,34
X.	2.411.764,08	631.062,73	1.644.408,98
XI.	2.319.003,93	606.791,09	1.581.162,48
XII.	2.229.811,47	583.452,97	1.520.348,54
XIII.	2.144.049,49	561.012,47	1.461.873,60
XIV.	2.061.586,05	539.435,07	1.405.647,69
XV.	1.982.294,27	518.687,56	1.351.584,32
FNPV ©	-95.168.142,58	-92.281.931,15	-78.433.492,02
FRR ©	-50,69%	-21,4%	-13,41%

n=15 godina; Visina investicije 107.000.000 kn;

kapacitet 3.000 tona godišnje.

Izvor: Autor studije

Procjene financijske profitabilnosti nacionalnog kapitala uzimaju u obzir samo nacionalni doprinos odnosno isključuju EU sredstva. Financijski povrat na nacionalni kapital odnosno udjel u financiranju od strane jedinice regionalne samouprave pri financijskoj diskontnoj stopi od 4% je negativan pri obje razmatrane cijene koštanja. Interne stope povrata na nacionalni kapital također su negativne i iznose -45,59% (pri cijeni korištenja 1,19 kn/kg), -11,03% (pri cijeni korištenja 1,5 kn/kg) i -0,15% (pri cijeni korištenja 2,0 kn/kg). Može se, dakle, zaključiti kako je projekt financijski i komercijalno gledajući neisplativ, ali bi pružio koristi putem podizanja konkurentnosti malih poljoprivrednih proizvođača.

Tablica 15: Financijski povrat na nacionalni kapital

Cijena za korisnika	FNPV (K)	FRR (K)
1,19 kn/kg	-28.442.127,42	-45,59%
1,5 kn/kg	-21.553.380,86 kn	-11,03%
2,0 kn/kg	-7.704.941,72 kn	-0,15%

n=15 godina; Visina investicije 107.000.000 kn; kapacitet 3.000 tona godišnje.

Izvor: Autor studije

7.4. Financijski jaz

Za projekt je izračunat i financijski jaz. U nedostatku glavnog i tehničkog projekta trošak investicije definiran je, kako je prethodno navedeno, u iznosu 107.000.000 kn što je ujedno maksimalna visina investicije uz 70% sufinanciranja putem Poziva. Ukupan trošak investicije prikazan je s PDV s obzirom da nositelj projekta JRS ne može povratiti PDV za radove i troškove projekta. Prilikom izračuna operativnih prihoda i rashoda uzete su prethodno iznesene projekcije rashoda energije, radne snage te materijalni troškovi kao i očekivana struktura prihoda. U ovom dijelu nije uključen PDV sukladno pretpostavci da će LDC-om upravljati trgovačko društvo.

Tablica 16: Izračun financijskog jaza (u kn)

Korak	1,19 kn/kg*	1,5 kn/kg	2,0 kn/kg
Maksimalna stopa sufinanciranja	70%	70%	70%
Diskontna stopa	4%	4%	4%
Prihvatljivi troškovi (PT)	107.000.000,00 kn	107.000.000,00 kn	107.000.000,00 kn
Diskontirani investicijski troškovi (DIT)	100.906.065,09 kn	100.906.065,09 kn	100.906.065,09 kn
Diskontirani operativni troškovi (DOT)	32.921.183,47 kn	32.921.183,47 kn	32.921.183,47 kn
Diskontirani prihodi (DP)	23.908.741,63 kn	30.137.069,29 kn	40.182.759,05 kn
Diskontirani ostatak vrijednosti (DOV)*	-	-	-
DNP ©=DP-DOT	-9.012.441,84 kn	-2.784.114,18 kn	7.261.575,58 kn
Izračun stope nedostajućih financijskih sredstava ($R=(DIT-DNP)/DIT$)	108,93%	102,76%	92,80%
Iznos u odluci ($R*PT$)	116.556.722,64 kn	109.952.252,84 kn	99.299.882,21 kn
Maksimalni iznos granta (Iznos u odluci*Maksimalna stopa sufinanciranja)	81.589.705,85 kn	76.966.576,99 kn	69.509.917,55 kn
Maksimalni iznos EU financiranja	81.589.705,85 kn	76.966.576,99 kn	69.509.917,55 kn
Maksimalni iznos EU financiranja (%)	76,25%	71,93%	64,96%
Financiranje nositelja projekta (%)	23,75%	28,07%	35,04%
Financiranje nositelja projekta	25.410.294,15 kn	30.033.423,01 kn	37.490.082,45 kn

Izvor: Autor studije

Iz izračuna u Tablici 16 razvidno je kako pri cijenama korištenja od 1,19 kn/kg, 1,5 kn/kg i 2,0 kn/kg projekt ne zadovoljava uvjete Poziva budući potrebni iznos EU financiranja premašuje prag od 70% naveden u Pozivu. Kriterijima Poziva maksimalni iznos financiranja sredstvima EU iznosi 70% pa proizlazi da bi pri tim cijenama korištenja nositelj projekta ostvario maksimalni iznos financiranja. Pri cijeni korištenja od 2,0 kn/kg maksimalni iznos sufinanciranja može iznositi 64,96%

odnosno 37.490.082,45 kn i u tom slučaju nositelj projekta bi morao osigurati financiranje u iznosu 37.490082,45 kn.

7.5. Procjena cijene korištenja uz maksimalni iznos sufinanciranja

Iz dosadašnje analize proizlazi kako nijedna od razmatranih opcija nije optimalna sa stajališta ostvarivanja maksimalnog iznosa sufinanciranja sredstvima Europske Unije. U nastavku se stoga razmatra pri kojoj cijeni korištenja bi nositelj projekta mogao ostvariti maksimalni iznos sufinanciranja od 70% uz procijenjenu vrijednost investicije od 107.000.000 kn. Tablica 17 ukazuje kako bi se takav omjer financiranja mogao ostvariti uz cijenu približno 1,64 kn/kg. Pri takvoj cijeni projekt ostvaruje internu stopu povrata od -18,49% odnosno internu stopu povrata na nacionalni kapital od -7,19%.

Tablica 17: Izračun financijskog jaza (u kn) uz 70% sufinanciranja

Korak	1,64 kn/kg*
Maksimalna stopa sufinanciranja	70%
Diskontna stopa	4%
Prihvatljivi troškovi (PT)	107.000.000,00 kn
Diskontirani investicijski troškovi (DIT)	100.906.065,09 kn
Diskontirani operativni troškovi (DOT)	32.921.183,47 kn
Diskontirani prihodi (DP)	23.908.741,63 kn
Diskontirani ostatak vrijednosti (DOV)*	-
DNP ©=DP-DOT	28.678,95 kn
Izračun stope nedostajućih financijskih sredstava ($R=(DIT-DNP)/DIT$)	99,97%
Iznos u odluci ($R*PT$)	106.969.589,07 kn
Maksimalni iznos granta (Iznos u odluci*Maksimalna stopa sufinanciranja)	74.878.712,35 kn
Maksimalni iznos EU financiranja	74.878.712,35 kn
Maksimalni iznos EU financiranja (%)	69,98%
Financiranje nositelja projekta (%)	30,02%
Financiranje nositelja projekta	32.121.287,65 kn
FNPV ©	-86.127.021,79 kn
FRR ©	-18,49%
FNPV (K)	-19.401.006,64 kn
FRR (K)	-7,19%

Izvor: Autor studije

7.6. Analiza financijske održivosti

Financijska održivost projekta zahtijeva ostvarivanje kumulativnih novčanih tokova u svim godinama referentnog razdoblja (u našem slučaju 15 godina) koji su jednaki nula ili pozitivni. U suprotnom, projekt bi iziskivao nadoknadu sredstava nužnih za operativno funkcioniranje iz proračuna jedinice regionalne samouprave odnosno nositelja projekta. Iz Tablice 18 može se utvrditi kako je projekt pri cijeni korištenja od 1,64 kn/kg financijski održiv budući u svim godinama ostvaruje novčane tokove vrijednosti nula ili pozitivan.

Tablica 18: Izračun financijske održivosti projekta

Razdoblje	Operativni prihodi	Izvori financiranja	Priljevi	Investicija	Operativni troškovi	Odljevi	Neto novčani tok
I.	0	53.500.000	53.500.000	53.500.000	0	53.500.000	0
II.	0	53.500.000	53.500.000	53.500.000	0	53.500.000	0
III.	4.920.000	0	4.920.000	0	3.565.873	3.565.873	1.354.127
IV.	4.920.000	0	4.920.000	0	3.565.873	3.565.873	1.354.127
V.	4.920.000	0	4.920.000	0	3.565.873	3.565.873	1.354.127
VI.	4.920.000	0	4.920.000	0	3.565.873	3.565.873	1.354.127
VII.	4.920.000	0	4.920.000	0	3.565.873	3.565.873	1.354.127
VIII.	4.920.000	0	4.920.000	0	3.565.873	3.565.873	1.354.127
IX.	4.920.000	0	4.920.000	0	3.565.873	3.565.873	1.354.127
X.	4.920.000	0	4.920.000	0	3.565.873	3.565.873	1.354.127
XI.	4.920.000	0	4.920.000	0	3.565.873	3.565.873	1.354.127
XII.	4.920.000	0	4.920.000	0	3.565.873	3.565.873	1.354.127
XIII.	4.920.000	0	4.920.000	0	3.565.873	3.565.873	1.354.127
XIV.	4.920.000	0	4.920.000	0	3.565.873	3.565.873	1.354.127
XV.	4.920.000	0	4.920.000	0	3.565.873	3.565.873	1.354.127

Izvor: Autor studije

8. ANALIZA RIZIKA

KLJUČNI NALAZI OVE CJELINE:

- Postoji značajan rizik nezainteresiranosti lokalnih proizvođača za korištenje usluga LDC
- Postoji nizak rizik udruživanju lokalnih proizvođača
- Upitna je mogućnost pripreme projekta do kraja trajanja Poziva
- Upitna je održivost projekta tijekom operativnog djelovanja

U analizi rizika razmatrani su činitelji koji mogu potencijalno dovesti do poteškoća u provedbi projekta. Kako se radi o preliminarnoj studiji nije provedena simulacija ishoda pored one na promjenu cijene korištenja u prethodnoj cjelini. U nastavku se stoga daje pregled najznačajnijih rizika provedbe projekta prema mišljenju izrađivača.

Tablica 19: Rizici provedbe projekta

Opis rizika	Utjecaj na projekt	Obrazloženje
Niska sklonost udruživanju lokalnih proizvođača	Značajan	U dolini Neretve već duže vrijeme postoji niska sklonost udruživanju što je jedan od uvjeta Poziva.
Niska spremnost na stvaranje proizvođačke organizacije	Značajan	Dosadašnji pokušaji udruživanja proizvođača u dolini Neretve nisu urodili plodom. Nemogućnost osnivanja proizvođačke organizacije ugrozila bi provedbu projekta i zadovoljavanje kriterija Poziva
Realizacija minimalnih količina u LDC	Značajan	Postojeći interes za korištenjem usluga LDC nije dostatan za dostizanje praga od 3.000 tona godišnje. U svjetlu niske sklonosti udruživanju upitno je dostizanje ciljnih vrijednosti proizvodnih količina
Cjenovno nadmetanje otkupnih centara	Značajan	Postojeći otkupni centri svojim obujmom i postojećom mrežom klijenata posjeduju potencijal za cjenovno nadmetanje sa budućim LDC
Nepostojanje glavnog i tehničkog projekta LDC	Značajan	Glavni i tehnički projekt ubrajaju se u obvezne priloge prijavi na Poziv. Njihovo

		izrađivanje zahtijeva određeni vremenski rok
Nepostojanje građevinske dozvole	Značajan	Građevinska dozvola ubraja se u obvezne priloge prijavi na Poziv. Njeno ishodenje zahtijeva glavni i tehnički projekt te određeni vremenski rok
Izvedivost prijave projekta do završetka Poziva	Značajan	Krajnji rok za podnošenje projektne prijave je ožujak 2023. Izrada glavnog i tehničkog projekta, ishodenje građevinske dozvole te provođenje postupka javne nabave za sve navedene radnje zahtijevaju od 6-8 mjeseci u najboljem slučaju.
Nedostatak radne snage	Umjeren	Nemogućnost pronalaska radne snage može povećati operativne troškove projekta i ugroziti njegovu financijsku održivost
Porast operativnih troškova	Značajan	Porastom operativnih troškova ugrozila bi se financijska održivost projekta
Porast troškova građevinskog materijala i gradnje	Značajan	Aktualni trendovi sugeriraju nastavak porasta troškova gradnje u kratkom roku što se može odraziti na izvedivost investicije u zadanim vremenskim rokovima i financijskim okvirima
Pad proizvodnje voća i povrća	Umjeren	Iako proteklih godina proizvodnja i prinosi u dolini Neretve padaju, izgledno je da bi osnivanjem LDC došlo do unaprjeđenja konkurentnosti i jačanja pregovaračke moći što bi učinilo proizvodnju atraktivnijom
Neiskorištenost kapaciteta	Umjeren	Postojeći kapaciteti su dostatni za trenutne potrebe lokalne poljoprivredne proizvodnje.
Previsoka cijena korištenja	Umjeren	Visoka cijena korištenja smanjila bi interes potencijalnih korisnika za uslugama LDC

Izvor: Autor studije

9. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I OCJENA OPRAVDANOSTI

Temeljem svih utvrđenih činjenica može se pristupiti davanju konačne ocjene opravdanosti projekta izgradnje Logističko-distribucijskog centra za voće i povrće Opuzen. Kako je analiza utvrdila, primarnu poljoprivrednu proizvodnju u dolini Neretve odlikuje usitnjenost posjeda, male količine i niska pozicija u lancu vrijednosti. Zbog svih ovih činitelja proizvođači se iz godine u godinu nalaze u nepovoljnom položaju i suočavaju sa visokim troškovima plasmana svojih proizvoda na domaće i inozemno tržište. Rezultat takvih trendova je niska pregovaračka moć u odnosu na, praktično, jedini kanal plasmana koji im je na raspolaganju odnosno otkupne centre. To za posljedicu ima pritisak na smanjivanje otkupnih cijena svih kultura koje se uzgajaju u dolini Neretve te u konačnici smanjenje prinosa i proizvedenih količina i pad interesa za bavljenje poljoprivredom. Sve navedeno su nepovoljni trendovi sa aspekta kako gospodarskog tako i cjelokupnog društvenog razvoja u dolini Neretve zbog čega je nužno djelovati na iznalaženju modaliteta unaprjeđenja konkurentnosti i uspinjanja u lancu vrijednosti domaće poljoprivredne proizvodnje kako bi se ovu djelatnost ponovno učinilo atraktivnom za bavljenje domaćem stanovništvu.

Analiza provedena u studiji sugerira kako u dolini Neretve postoji potreba za izgradnjom komunalne infrastrukture koja bi djelovala potpuno u unaprjeđenju konkurentnosti primarne poljoprivredne proizvodnje. Međutim, u svjetlu kriterija Poziva koji je primarni motiv izrade ove studije stav je izrađivača da postojeći Poziv ne odgovara optimalno na lokalne logističko-distributivne potrebe. Nakon sagledavanja svih činjenica izrađivač je i stava da nisu ostvarene temeljne pretpostavke za izvedivost i opravdanost projekta. U tom kontekstu potrebno je istaknuti sljedeće:

- Udruživanje proizvođača jedan je od temeljnih izazova primarne poljoprivredne proizvodnje u dolini Neretve. Kako je analiza utvrdila 95% proizvođača obrađuje površine veličine do 3 ha, a njih 99,7% površine veličine do 20 ha. Takva usitnjenost stavlja proizvođače u nepovoljan položaj

u odnosu na pregovaračku moć otkupnih centara, otežava im investiranje u nove tehnologije, istraživanje novih tržišnih niša i metoda pristupa kupcima, iskorištavanje ekonomija obujma te, općenito, povećava troškove poslovanja i smanjuje konkurentnost.

- Sa stajališta izgradnje LDC usitnjenost proizvođača predstavlja osobit izazov. Jedan od uvjeta za prihvatljivost projekta te njegovu održivost nakon početka djelovanja je privlačenje dovoljnog broja poljoprivrednih proizvođača. Inicijalno ispitivanje tržišta utvrdilo je načelni interes četrnaest proizvođača s objedinjenim godišnjim kapacitetom proizvodnje do 2.000 tona što tvori 66% minimalnih skladišnih kapaciteta prema uvjetima Poziva. Imajući u vidu kontinuirani pad proizvodnje tijekom proteklog desetljeća u dolini Neretve, stav je izrađivača da je za održivost projekta nužno privući takav broj proizvođača s interesom za korištenje LDC usluga i kapaciteta koji u značajnoj mjeri premašuje minimum zahtijevanih skladišnih kapaciteta u Pozivu.
- Projekt Logističko-distributivnog centra Opuzen je, unatoč višedesetljetnim razmatranjima, u inicijalnoj fazi razvoja. Tijekom rada na studiji izrađivač se susreo sa oprečnim mišljenjima o funkcionalnostima i uslugama koje bi LDC trebao pružati postojećim korisnicima. Uzroke tome treba tražiti prvenstveno u niskoj sklonosti udruživanju lokalnih proizvođača. Tijekom proteklih desetljeća lokalna i regionalna samouprava pokrenula je niz inicijativa u svrhu iskorištavanja sinergija između proizvođača, stvaranja proizvođačke organizacije te zajedničkog nastupa na tržištu. Dosadašnje inicijative u ovom smjeru nisu polučile uspjeh te nisu stvoreni temeljni preduvjeti za javno ili javno-privatno ulaganje u logističko-distribucijsku i proizvodnu infrastrukturu na načelima održivosti.
- Nizak interes lokalnih proizvođača i nedostatak suglasja o potrebama, funkcionalnostima i uslugama LDC dio su razloga zbog kojih u trenutku izrade studije ne postoji idejni, glavni i tehnološki projekt kao ni pripadajući

troškovnici. Za projekt nije pribavljena ni pravomoćna građevinska dozvola. Sve navedeno su obvezni sastavni dijelovi projektnog prijedloga. Poziv objavljen na mrežnim stranicama Ministarstva poljoprivrede kao krajnji rok za podnošenje projektnih prijedloga navodi 31. ožujka 2023. Izrađivač studije stava je kako je izvedivost svih prethodno navedenih elemenata do krajnjeg roka prijave krajnje upitna.

- Tijekom proteklog desetljeća zabilježen je značajan trend pada proizvedenih količina i prinosa u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji na području doline Neretve. Na ove trendove utjecao je niz činitelja od kojih su najznačajniji gubitak nekih od tradicionalnih izvoznih tržišta, konkurentski pritisak uvoza nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku Uniju te opadajući trendovi otkupnih cijena uslijed restrukturiranja i okrupnjavanja sektora trgovine na malo i veleprodaje. Izgledno je da će svi od navedenih ograničavajućih činitelja, posebice oni povezani s izvozom i uvozom biti prisutni u narednom razdoblju tijekom kojeg je za potencijalni LDC ključno dostizanje zahtijevanih skladišnih kapaciteta. U tom kontekstu, nije izvjesna promjena trendova na način koji bi učinio atraktivnijom primarnu poljoprivrednu proizvodnju te povećao proizvodne kapacitete u kratkom roku.
- Službeni podaci o postojećim logističko-distributivnim kapacitetima u dolini Neretve ne postoje. Za potrebe izrade studije, izrađivač i naručitelj obavili su niz razgovora sa dijelom otkupljivača te su analizirali javno dostupne podatke poput godišnjih najava otkupnih centara o planiranim količinama otkupa tijekom protekle tri godine i sl. Iz tih podataka izrađivač je konstruirao približnu sliku o postojećim kapacitetima u dolini Neretve. Od 12 otkupnih centara koji trenutno djeluju u dolini Neretve prikupljeni su podaci za njih 9 čiji skladišni kapaciteti su veći od 60.000 tona. Većina otkupnih centara posjeduje i postrojenja za rashlađivanje proizvoda te tehnologiju za sortiranje i pakiranje. Procjene godišnje proizvodnje

mandarina u dolini Neretve kreću se oko 30-35.000 tona dok se brojke za pet kultura koje zauzimaju najveće površine u analiziranom području kreću (uključujući proizvodnju mandarina) do 50.000 tona prema podacima APPRRR. Iz navedenog je razvidno kako postojeći skladišni kapaciteti značajno premašuju proizvodne potrebe. Razvidno je kako je potencijal za dostizanje minimuma skladišnih kapaciteta potencijalnog LDC u sadašnjim uvjetima upitan.

- Tijekom izrade studije izrađivač je razmatrao i mogućnosti povećanja iskorištenosti LDC privlačenjem dijela proizvođača iz susjednih regija, prvenstveno s područja Vrgorca te, imajući na umu skoro otvaranje Pelješkog mosta, i proizvođača s poluotoka Pelješca. U razgovorima sa proizvođačima, otkupljivačima i dionicima iz doline Neretve utvrđeno je kako su takve inicijative već pokretane nekoliko puta u prošlosti, ali bez značajnijeg interesa. Razlog tome leži u činjenici da većina proizvođača s susjednih područja gravitira drugim tržištima i djeluje integrirano u lance vrijednosti Splitsko-dalmatinske županije i drugih dijelova Dubrovačko-neretvanske županije. U tom kontekstu, nije izgledno oslanjanje na ovaj segment potražnje za uslugama LDC.
- Jedno od pravila Poziva ističe kako prije predaje završnog zahtjeva za nadoknadu sredstava korisnik mora dokazati da je na otvorenoj, transparentnoj i nediskriminirajućoj osnovi sklopio Ugovore s korisnicima infrastrukture od kojih je najmanje jedan proizvođačka organizacija iz sektora voća i povrća. U Republici Hrvatskoj prema dostupnim podacima djeluju 23 proizvođačke organizacije, ali nijedna od njih ne djeluje na području doline Neretve. Poziv dozvoljava i mogućnost dodjele koncesije ili drugog odobrenja za vođenje infrastrukture proizvođačkoj organizaciji iz sektora voća i povrća. U trenutku izrade studije izrađivaču i svim kontaktiranim dionicima nisu bile poznate informacije o spremnosti za

osnivanje proizvođačke organizacije koja bi okupljala proizvođače voća i povrća na području doline Neretve.

- Poljoprivredni proizvođači u dolini Neretve pretežito djeluju u nižim segmentima lanca vrijednosti. U njihovoj proizvodnji prevladavaju primarni proizvodi dok su trendovi poput ekološke proizvodnje ili prerade poljoprivrednih proizvoda u svrhu dostizanja više vrijednosti tek u povojima. U razgovorima sa svim dionicima u poljoprivrednom lancu vrijednosti doline Neretve iskazana je potreba za infrastrukturom koja bi omogućila kvalitativni iskorak domaćih proizvođača. Međutim, prema uvjetima Poziva, svega 2.5% kapaciteta potencijalnog LDC namijenjeno je aktivnostima prerade što nije u skladu sa potrebama lokalnih proizvođača.
- U sklopu studije provedena je i procjena cijene korištenja za korisnike usluga potencijalnog LDC. U nemogućnosti sagledavanja detaljne strukture troškova uslijed nedostatka glavnog i tehničkog projekta u procjeni su korišteni oni troškovi za koje je izvjesno da će ih projekt tijekom promatranog vijeka od 15 godina imati dok su na prihodovnoj strani korištene procjene logističko-distributivnih centara sličnih kapacitetom i namjenom u drugim krajevima Republike Hrvatske. Uz takvu nepotpunu strukturu troškova izračivač je došao do procjene da je cijena korištenja ispod 1,2 kn/kg neisplativa dok je izgledno da je realna cijena korištenja bliža vrijednosti od 1,5 kn/kg. Međutim, pri takvoj cijeni projekt ne zadovoljava uvjete nužne za sufinansiranje sredstvima Europske Unije od 70%. Procjenom financijskog jaza utvrđeno je kako bi optimalna cijena iznosila oko 1,6 kn/kg. Prije pokretanja aktivnosti realizacije projekta potrebno je ispitati stavove proizvođača o prihvatljivosti takvih cijena korištenja.

Zaključno, razvidno je da se primarni poljoprivredni proizvođači u dolini Neretve nalaze u nepovoljnom tržišnom položaju što rezultira padom njihove konkurentnosti

i interesa za bavljenje ovom djelatnošću. Jedan od načina zaustavljanja negativnih trendova proizvodnje i prinosa je pružanjem javne potpore u unaprjeđenju konkurentnosti. Takva potpora može imati obilježja i stručne podrške i komunalne infrastrukture. Nakon sagledavanja svih činjenica kao ključni izazov nameće se pitanje kako potaknuti kvalitativni iskorak lokalnih proizvođača. Takvim iskorakom otvorio bi se prostor za proizvodnju proizvoda više dodane vrijednosti, pružanje stručne podrške u aktivnostima poput primjene novih tehnologija, istraživanja tržišta, marketinga, odmaka od konvencionalnih kanala tržišnog plasmana te provođenja edukativnih aktivnosti. Postojeći Poziv po nizu svojih obilježja ima za cilj riješiti kvantitativne izazove poljoprivredne proizvodnje što samo djelomično odgovara na potrebe proizvođača u dolini Neretve.

10. POPIS TABLICA I SLIKA

Popis tablica

<i>Tablica 1: Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti na lokalnoj razini 2018.</i>	12
<i>Tablica 2: Procjena i prirodno kretanje stanovništva u dolini Neretve i Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2016.-2020.</i>	12
<i>Tablica 3. Stope nezaposlenosti u Dubrovačko-neretvanskoj županiji i dolini Neretve 2016.-2020.</i>	13
<i>Tablica 4: Najčešća namjena zemljišta prema površini zemljišta i broju poljoprivrednih gospodarstava u dolini Neretve 2021.</i>	16
<i>Tablica 5: Broj i površina poljoprivrednih gospodarstava prema veličini obrađivanog zemljišta</i>	17
<i>Tablica 6: Proizvodnja po kulturama u dolini Neretve u 2021. godini</i>	18
<i>Tablica 7: Projekcija proizvodnje, raspoloživi kapaciteti i nedostatak skladišnih kapaciteta</i>	22
<i>Tablica 8: Procjena vršnih kapaciteta najvećih otkupnih centara u dolini Neretve u tonama</i>	23
<i>Tablica 9. Rangiranje rješenja</i>	31
<i>Tablica 10: Procjena godišnje potrošnje električne energije, plina i vode</i>	37
<i>Tablica 11: Procjena broja, strukture i troškova zaposlenika</i>	38
<i>Tablica 12: Procjena godišnjih operativnih troškova LDC</i>	39
<i>Tablica 13: Operativni prihodi i troškovi LDC</i>	40
<i>Tablica 14: Financijska profitabilnost investicije</i>	42
<i>Tablica 15: Financijski povrat na nacionalni kapital</i>	43
<i>Tablica 16: Izračun financijskog jaza (u kn)</i>	44
<i>Tablica 17: Izračun financijskog jaza (u kn) uz 70% sufinanciranja</i>	45
<i>Tablica 18: Izračun financijske održivosti projekta</i>	46
<i>Tablica 19: Rizici provedbe projekta</i>	47

Popis slika

<i>Slika 1: Struktura poljoprivrednih gospodarstava u dolini Neretve 2021</i>	14
<i>Slika 2: Prostorna distribucija poljoprivrednih gospodarstava 2021</i>	15